

ЗРАЗОК

Титульний аркуш для твердої обкладинки (розмір 7,5см x 13,5см)

Міністерство освіти і науки України
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Випускна робота бакалавра
на тему: «Аналіз рентабельності і резервів стійкого зростання
капіталу підприємства»**

Розробила студентка групи 201-пЕФ
Колісник Олександра Борисівна

Полтава 2021

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Аналіз рентабельності і резервів стійкого зростання капіталу
підприємства»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 201-пЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Колісник О.Б.
Керівник: к.е.н., доцент Скриль В.В.
Рецензент: Резнік О.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Колісник О.Б.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Колісник О.Б.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Колісник О.Б. «Аналіз рентабельності і резервів стійкого зростання капіталу підприємства». Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 105 сторінок, 15 таблиць, 17 рисунків, список літератури з 92 джерел та 4 додатків.

Ключові слова: підприємство, рентабельність, прибуток, капітал, резерви зростання.

Мета роботи – аналізі рентабельності діяльності підприємства та пошук шляхів її підвищення.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ПП «Лубнимаш».

Предметом дослідження є виробнича та комерційна діяльність підприємства й способи аналізу і поліпшення її результативності та ефективності.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням визначення задач та інформаційного забезпечення аналізу рентабельності підприємства; системи показників рентабельності підприємства та ефективності їх використання; аналізу резервів зростання капіталу підприємства; загальної характеристики ПП «Лубнимаш»; показників економічного та фінансового стану підприємства; аналізу показників рентабельності ПП «Лубнимаш»; факторного аналізу рентабельності капіталу.

АННОТАЦИЯ

Колесник А.Б. «Анализ рентабельности и резервов устойчивого роста капитала предприятия». Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврского) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» – Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 105 страниц, 15 таблиц, 17 рисунков, список литературы из 92 источников и 4 приложений.

Ключевые слова: предприятие, рентабельность, прибыль, капитал, резервы роста.

Цель работы – анализе рентабельности деятельности предприятия и поиск путей ее повышения.

Объектом исследования является финансово-хозяйственная деятельность ООО «Лубнимаш».

Предметом исследования является производственная и коммерческая деятельность предприятия и способы анализа и улучшения ее результативности и эффективности.

В выпускной работе рассмотрен комплекс вопросов, связанных с исследованием определения задач и информационного обеспечения анализа рентабельности предприятия; системы показателей рентабельности предприятия и эффективности их использования; анализа резервов роста капитала предприятия; общей характеристики ЧП «Лубнимаш»; показателей экономического и финансового состояния предприятия; анализа показателей рентабельности ООО «Лубнимаш»; факторного анализ рентабельности капитала.

ANNOTATION

Kolesnik A.B. "Analysis of profitability and reserves of sustainable capital growth of the enterprise". Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" – National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 105 pages, 15 tables, 17 figures, bibliography from 92 sources and 4 appendices.

Keywords: enterprise, profitability, profit, capital, growth reserves.

The purpose of the work – analysis of profitability of the enterprise and search for ways to improve it.

The object of study is the financial and economic activities of PE "Lubnymash".

The subject of the study is the production and commercial activities of the enterprise and methods of analysis and improvement of its effectiveness and efficiency.

In the final work the complex of the questions connected with research of definition of tasks and information maintenance of the analysis of profitability of the enterprise is considered; systems of indicators of profitability of the enterprise and efficiency of their use; analysis of capital growth reserves of the enterprise; general characteristics of PE "Lubnimash"; indicators of economic and financial condition of the enterprise; analysis of profitability indicators of PE "Lubnimash"; factor analysis of return on capital.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Значення, задачі та інформаційне забезпечення аналізу рентабельності і підприємства	7
1.2. Система показників рентабельності підприємства та ефективності їх використання.....	19
1.3. Аналіз резервів зростання капіталу підприємства	34
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПП «ЛУБНИМАШ»	39
2.1. Загальна характеристика підприємства	39
2.2. Аналіз динаміки майна підприємства	46
2.3. Оцінка основних фінансових показників.....	61
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПП «ЛУБНИМАШ»	72
3.1. Оцінка показників рентабельності діяльності підприємства	72
3.2. Факторний аналіз рентабельності капіталу	82
ВИСНОВКИ.....	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	105

				ВР	201-пЕФ	19090
	П. І. Б.	Підпис	Дата	«Аналіз рентабельності і резервів стійкого зростання капіталу підприємства»		
<i>Розроб.</i>	<i>Колісник А.Б.</i>					
<i>Перевір.</i>	<i>Скриль В.В.</i>					
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>					
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
				3	105	
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

Прибуток і відносний показник прибутку – рентабельність є основними показниками ефективності роботи підприємства, які характеризують інтенсивність господарювання.

Життєздатність підприємства багато в чому залежить саме від того якою мірою забезпечена фінансова віддача ресурсів та наскільки досягається рівень прибутковості в процесі формування витрат.

На сьогоднішній день проблема збільшення прибутковості є однією з найважливіших задач на сучасних підприємствах. Нажаль, не всі організації змогли відійти від наслідків економічної кризи. Тому одним із актуальних завдань сучасного етапу є оволодіння керівниками які зайняті у сфері економіки та виробництва сучасними методами ефективного отримання та формування рентабельності в процесі виробничої діяльності організації. Грамотно ефективно управління формуванням рентабельності та резервами підприємства передбачає побудову в організації відповідних організаційно-методичних систем забезпечення цього управління, знання основних механізмів, формування рентабельності, використання сучасних методів її аналізу і планування.

У сучасних умовах виживання підприємства в конкурентному середовищі залежить від його фінансової стійкості, що досягається за допомогою підвищення ефективності виробництва на основі економічного використання всіх видів ресурсів, зниження витрат, виявлення наявних резервів та нових шляхів підвищення виробництва продукції і збільшення прибутку.

Важлива роль в реалізації цієї задачі відводиться аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств. З його допомогою виробляються стратегія і тактика розвитку підприємства обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності виробництва, оцінюються результати

діяльності підприємства, його підрозділів і працівників. Зміст аналізу впливає з функцій. Центральна функція аналізу це пошук резервів підвищення ефективності виробництва на основі вивчення досвіду і досягнень науки і практики. І остання це розробка заходів по використанню виявлених резервів у процесі господарської діяльності.

Основною метою роботи слід вважати аналіз рентабельності діяльності підприємства та пошук шляхів її підвищення.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- визначити задачі та інформаційне забезпечення аналізу рентабельності підприємства;
- сформулювати систему показників рентабельності підприємства та ефективності їх використання;
- провести аналіз резервів зростання капіталу підприємства;
- розглянути загальну характеристику ПП «Лубнимаш»;
- проаналізувати показники економічного та фінансового стану підприємства;
- здійснити аналіз показників рентабельності ПП «Лубнимаш»;
- провести факторний аналіз рентабельності капіталу.

Об'єктом дослідження є ПП «Лубнимаш».

У роботі для вирішення поставлених завдань використовуються такі методи дослідження: коефіцієнтний, табличний, факторний, порівняльний, монографічний, методи фінансової аналітики із застосуванням прийомів оцінки структури балансу, платоспроможності, ліквідності, аналізу коефіцієнтів і фінансових співвідношень, й інші; методи аналітичних розрахунків на персональному комп'ютері з використання можливостей програмного забезпечення Microsoft Office 2003 та 2007 у середовищі Windows-XP Professional.

Джерелом інформації для написання роботи виступили: базові підручники, офіційні статистичні матеріали, монографії, наукові статті, фінансова звітність ПП «Лубнимаш» за період 2018-2020 рр.

Предметом дослідження є виробнича та комерційна діяльність підприємства й способи аналізу і поліпшення її результативності та ефективності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТА РЕЗЕРВІВ ЗРОСТАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Значення, задачі та інформаційне забезпечення аналізу рентабельності і підприємства

Для оцінки господарсько-фінансової діяльності підприємства, ефективності виробництва всієї продукції та окремих її видів недостатньо використовувати лише показники прибутку. Річ в тім, що в умовах переходу до ринку підприємства намагаються всіляко збільшувати прибуток, що досить часто пов'язано з негативними явищами.

На основі абсолютної суми прибутку не завжди можна зробити висновки про рівень дохідності підприємства, так як на розмір дохідності впливає не тільки якість роботи, але й масштаби діяльності. Тому для характеристики ефективності роботи підприємства наряду з абсолютною сумою прибутку використовують відносний показник - рівень рентабельності, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

Деякі підприємства обрали спосіб одержання прибутку здебільшого шляхом не вигідних для споживачів змін умов поставки продукції або матеріальних ресурсів, структурних зрушень у випуску продукції, підвищення цін.

Тому для оцінки інтенсивності та ефективності виробництва використовують показники рентабельності. Вони повніше, аніж прибуток, характеризують кінцеві результати діяльності, оскільки їх величина показує співвідношення прибутку з наявними або використаними ресурсами [1].

Слід зазначити, що на даний час в економіці спостерігаються складні кризові процеси. В таких умовах вкрай важливо шукати доступні резерви підвищення рентабельності, які дозволи б суб'єктам господарювання проводити безперебійну діяльність, здійснювати просте та розширене

відтворення. Висока вартість позикових коштів, стрімке знецінення вартості національної валюти, малий внутрішній ринок – усі ці фактори сприяють підвищенню актуальності дослідження аспектів управління рентабельністю підприємства з метою забезпечення його ефективної роботи.

Загалом, як вказує Єлисеєнко К.А., ефективність в загальному вигляді являє собою співвідношення корисного результату і затрат факторів виробничого процесу [2]. У загальному вигляді формула ефективності діяльності підприємства має такий вигляд [3]:

$$F = E / P, \quad (1.1)$$

де F – ефективність;

E – ефект (результати);

P – витрати (ресурси).

Більшість суб'єктів господарювання, які діють на ринку, є комерційними організаціями, які націлені на отримання прибутку. В таких умовах природно саме показник рентабельності виступає основним критерієм ефективності роботи підприємства.

Місце прибутковості як показника економічної ефективності діяльності підприємства у системі однорідних категорій відображено на рисунку 1.1.

Перш ніж приступити до вивчення особливостей рентабельності на підприємстві та специфіки використання показника, як критерію ефективності важливо з'ясувати власне суть цього поняття.

Саме поняття «рентабельність» походить від слова «рента», що в загальному вигляді означає дохід. Виходячи з цього, рентабельність це прибутковість. Раніше, термін «рентабельність» означав саме ступінь віддачі від використання факторів виробництва [4].

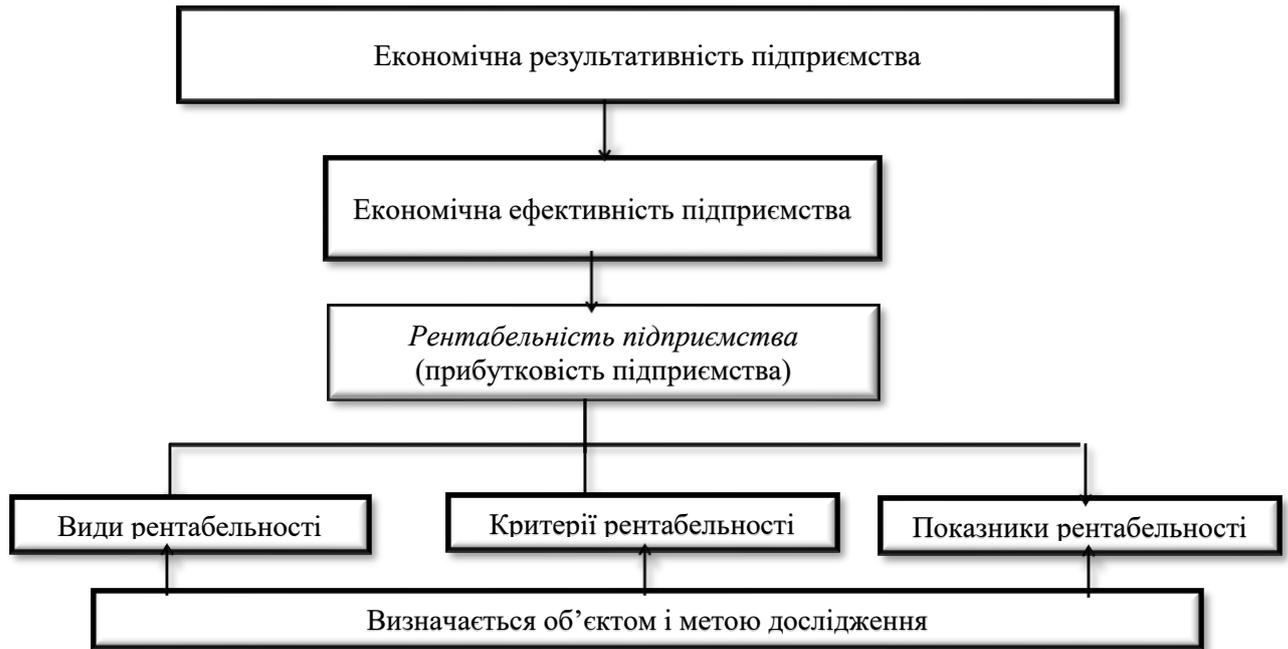

Рис. 1.1. Місце рентабельності в системі однорідних за змістом економічних категорій, що характеризують діяльність підприємства

Також питаннями щодо сутності поняття «рентабельності» та методикою її визначення займалися такі автори як: Н. В. Тарасенко у своєму підручнику «Економічний аналіз діяльності промислового підприємства», навівши матеріали щодо аналізу рентабельності продукції [5]; автори А. М. Штангрет та О. І. Копилук у підручнику «Статистика», розкриваючи статистичне вивчення прибутку та рентабельності [6]; Т. О. Примак у підручнику «Економіка підприємств» наводить методи розрахунку рентабельності в контексті оцінки фінансово-економічного стану підприємства [7]; щодо П. Я. Поповича, то він зосереджує увагу на аналізі рентабельності продукції у підручнику «Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання» [8].

Показники рентабельності наводить М. Я. Коробов, подаючи матеріали щодо оцінки рентабельності роботи підприємства [9].

І.А. Бланк аналізував проблеми рентабельності в книзі «Управління фінансовою безпекою підприємства», розкривши проблему управління

фінансовою рентабельністю підприємства на основі механізму фінансового левериджу [10].

Г. І. Андрєєва зупиняє увагу питанню рентабельності підприємства у навчально-методичному посібнику «Економічний аналіз» [11]. Він зазначає, що показники рентабельності характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності (виробничої, підприємницької, інвестиційної), окупність витрат тощо [1]. Аналогічне визначення наводять автори А. М. Штангрет та О. І. Копилук. М. Я. Коробов вважає, що прибутковість, тобто ефективність використання капіталу, має назву рентабельність [9].

Третяк О. Д. вважає, що прибутковість показує абсолютний ефект діяльності підприємства без урахування використаних при цьому ресурсів, тому його слід доповнювати відносним показником – рентабельністю. Відносні показники мають ту перевагу, що вони не перебувають під впливом інфляції, оскільки являють собою різні співвідношення прибутку та вкладеного капіталу [12].

П. Я. Попович зазначає, що рентабельність – це показник, який дає уявлення про достатність (недостатність) прибутку порівняно з іншими окремими величинами, що впливають на виробництво, реалізацію і взагалі на фінансово-господарську діяльність підприємства [8].

Чумаченка М. Г. зазначає, що рентабельність це показник економічної ефективності виробництва на підприємствах у різних галузях і народному господарстві в цілому [13].

Туріянська М. М. надає таке тлумачення рентабельності, як поняття, що характеризує економічну ефективність виробництва, за якої підприємство за рахунок грошової виручки від реалізації продукції повністю відшкодовує витрати на її виробництво й одержує прибуток для розширеного відтворення [14].

Блонська В. І. в своїй роботі розкривають значення слова «рентабельність» походить з німецької «rentabel» (дохідний, прибутковий) і

означає показник економічної ефективності виробництва на підприємствах у різних галузях і народному господарстві в цілому [15].

В своєму навчальному посібнику Бондар А. В. зазначає, що рентабельність - це відносний показник ефективності роботи підприємства. У загальній формі він обчислюється як відношення прибутку до витрат. Рентабельність має ряд модифікацій. Передусім слід виділити рентабельність застосованих ресурсів (капіталу) і рентабельність продукції (витрат на виробництво) [16].

Верхоглядова Н. І. розглядає рентабельність, як співвідношення прибутку з понесеними витратами (один із основних показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм властивостей, який характеризує інтенсивність їх роботи) [17].

Долгоруков Ю. А. в своїй роботі зазначає, що рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень окупності (прибутковості) відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства [18].

Отже, у вітчизняній економічній науці серед науковців ще не склалася єдина думка стосовно трактування терміну «рентабельність» та узагальненої назви показників її вимірювання. На сьогодні у науковій літературі з приводу категоріального визначення рентабельності склалися три основні підходи. По-перше, велика група економістів пов'язує суть рентабельності з категорією прибутку. «Безпосередньо з категорією прибутку, – відзначає Атлас М.С., – зв'язано використання в соціалістичному суспільстві іншої вартісної категорії – рентабельності» [19].

Теоретичне обґрунтування обмеження сфери категорії рентабельності у госпрозрахункових відношеннях і прибутком дане в роботах Н.А. Цаголова, В.Н. Черковца, В.А. Медведева, С.С. Дзарасова і ін. економістів. На їх думку, рентабельність як категорія, об'єктивно існує лише тому, що є інша економічна категорія – прибуток. Тому в своїх роботах рентабельність вони розглядають в органічному зв'язку з прибутком [20].

При цьому окремі автори глибинну суть рентабельності бачать у відносній величині прибутку, його нормі. На думку Л.І. Щедрої і В.В. Шиніна «рентабельність – це, по суті, норма прибутку, тобто співвідношення прибутку до собівартості продукції або виробничих фондів» [21]. У підручнику політичної економії також наголошується: «Порівняння прибутку з витратами показує рентабельність, або, точніше, норма рентабельності» [22].

По-друге, у ряді випадків поняття «рентабельність» неправомірно ототожнюють з поняттям «дохідність» і «дохід». Наприклад, В.М. Масленников і В.М. Афремов пишуть: «Рентабельність (або дохідність) виробництва означає, що виручка, отримана підприємствами від реалізації продукції, відшкодовує собівартість і забезпечує крім того отримання доходу» [23]. Слід зазначити, що наведене визначення не уточнює дане поняття, а спотворює його. У першій частці визначення автори ототожнюють категорії рентабельності і дохідності. Аналіз показує, що дохідність є категорією ширшого плану, ніж рентабельність. Оскільки рентабельність безпосередньо пов'язана не зі всім доходом (суспільства або підприємства), а з певними його формами (різними видами фінансових результатів: валовим прибутком, прибутком від операційної діяльністю і іншими видами прибутку), то вона виступає як одна з форм більш загальної категорії – дохідності.

Ряд учених (Р.Д. Винокур, І.Д. Лаптев, В.М. Масленников, Д.С. Моляков, Б.М. Тестер і ін.) пов'язує функціонування категорії рентабельності не лише з прибутком, але і з чистим доходом суспільства. Наприклад, В.М. Масленников і Д.С. Моляков пишуть: «Теоретично величина рентабельності визначається як відношення всієї маси отриманого чистого доходу до вартості основних виробничих фондів і оборотних коштів або до повної собівартості реалізованої продукції» [22]. Це трактування також є неточним. Чистий дохід, будучи грошовим вираженням вартості додаткового продукту, відображає, не лише величину створеного додаткового продукту, але і ціну, що встановлюється на продукцію, яка реалізується. Ціна в значній мірі може відхилитися від вартості товару і залежно від того, в яку сторону відбудуватиметься це відхилення,

підприємство буде або не буде отримувати чистий дохід, а, отже, вважатиметься рентабельним або ні.

По-третє, є позиція визначення рентабельності через додаткову вартість, яку отримує підприємство. Академік Немчінов В.С. писав: «Додатковий продукт... свідчить про те, що для будь-якої економічної системи обов'язкове дотримання принципу рентабельності. Будь-яка економічна система не може працювати лише на себе, вхолосту. Вона неодмінно повинна забезпечити в тій або іншій мірі деякий економічний надлишок для суспільних потреб» [24].

Отже, рентабельність необхідно визначати через прибуток, котрий для багатьох підприємств і є додатковою вартістю.

Прибуток в ринковій економіці є головною метою і найважливішим критерієм ефективності господарської діяльності підприємницьких структур. Водночас прибуток є основним джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, формування дохідної бази бюджетних ресурсів різних рівнів, позабюджетних та благодійних фондів.

Кінцевим позитивним результатом господарської діяльності будь-якого підприємства є прибуток. Прибуток визначається як перевищення доходів підприємства над його витратами. Основними функціями прибутку є такі (рис. 1.2):

- прибуток слугує мірилом, що дає змогу оцінити результати господарської діяльності підприємства;
- є джерелом винагороди засновникам (власникам) підприємства. За показником прибутку визначається частка доходів засновників (власників) підприємства та розміри очікуваних дивідендів (для акціонерних товариств);
- в умовах ринкових відносин прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та вдосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування;
- прибуток виступає критерієм доцільності під час схвалення господарських рішень на підприємстві [25].

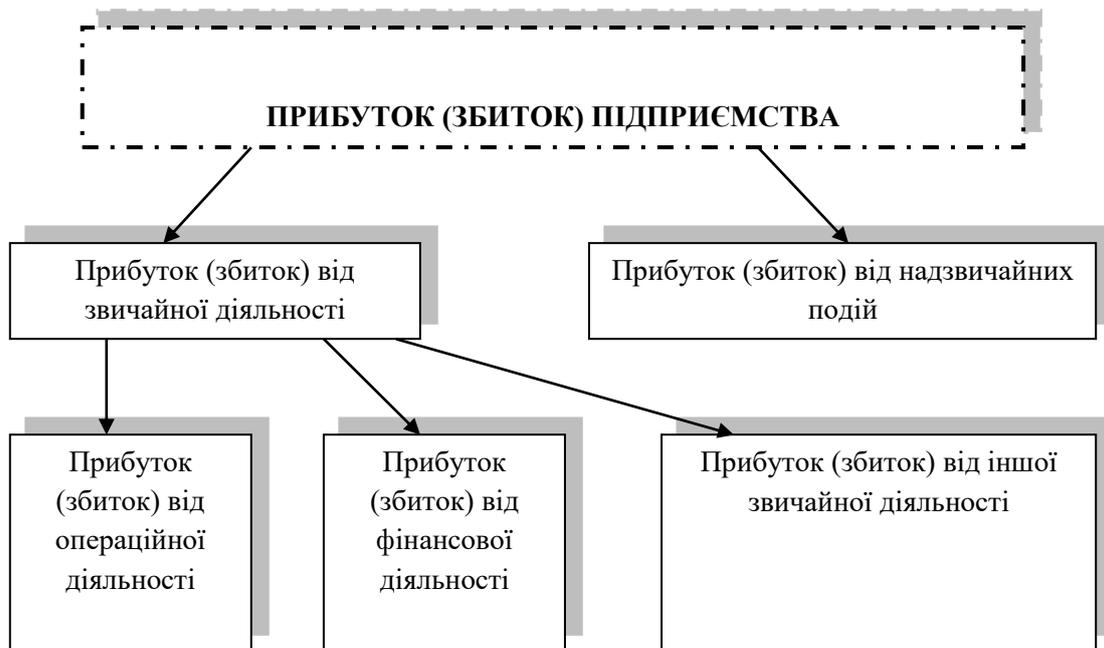

Рис. 1.2. Схема формування прибутку

Оскільки більшість рішень підприємства пов'язана з витрачанням ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових), вони мають розглядатись із урахуванням величини прибутку, який підприємство отримає в результаті їх реалізації; прибуток є основним фінансовим важелем при формуванні надходжень до бюджету країни. Регулюючи розміри прибутку, що залишаються в розпорядженні підприємств, держава стимулює ділову активність суб'єктів господарювання.

Економічний зміст прибутку розкривається в його складових, для визначення яких необхідно розглянути, що є валовим доходом і валовими витратами (рис.1.3), і з чого вони формуються [26].

Розглядаючи суть прибутку, можна відзначити, що саме він є генератором ринкової економіки. Саме очікування прибутку спонукає підприємство діяти на свій страх і ризик, здійснювати нововведення. Нововведення, у свою чергу, є основним чинником економічного зростання (рис.1.4).

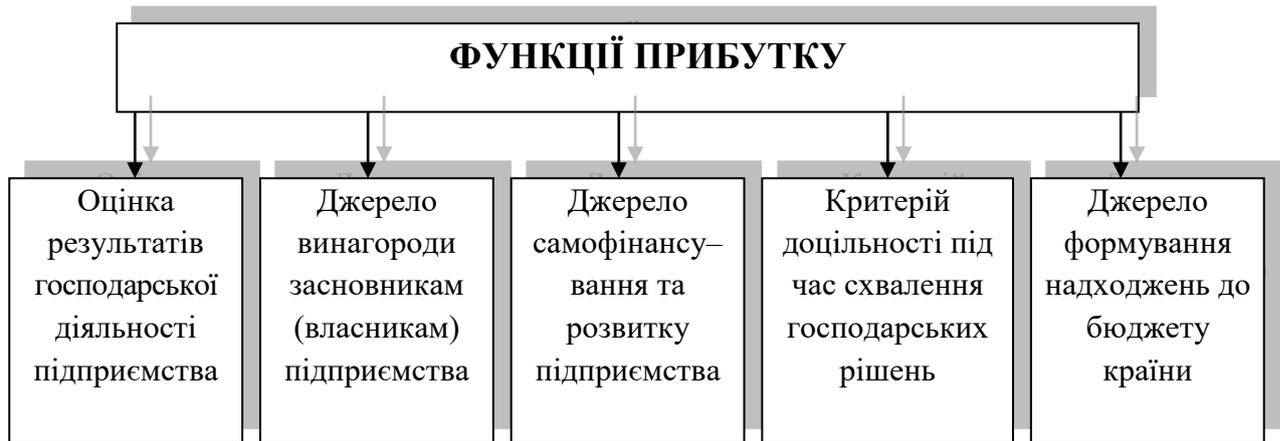
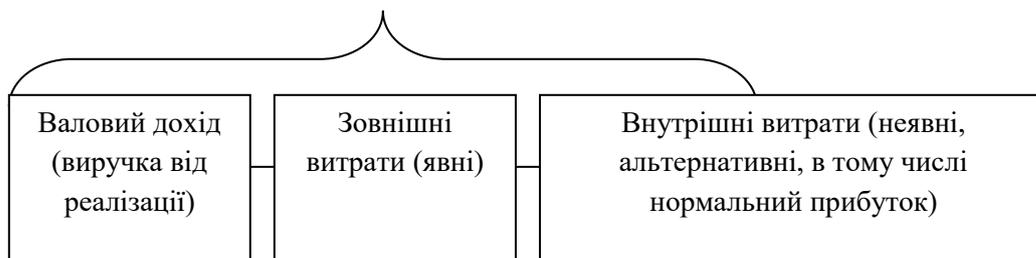

Рис. 1.3. Схема функцій прибутку [27]

У прибутку відображається виконання таких важливих якісних показників, як підвищення продуктивності праці, зниження собівартості та підвищення якості продукції, використання виробничих фондів. Прибуток є основним джерелом розширення основних і оборотних фондів, дієвим фактором, який стимулює (шляхом створення та використання фондів економічного стимулювання) до досягнення якомога вищих показників виробництва.

Економічний прибуток

Бухгалтерський прибуток

Рис. 1.4. Економічний прибуток [28]

Узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його операційний прибуток [29]. Операційний прибуток – загальна сума прибутку підприємства від усіх видів діяльності за звітний період, отримана як на

території України, так і за її межами, що відображена в його балансі і включає прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), в тому числі продукції допоміжних і обслуговуючих виробництв, що не мають окремого балансу, основних фондів, нематеріальних активів, цінних паперів, валютних цінностей, інших видів фінансових ресурсів та матеріальних цінностей, а також прибуток від орендних (лізингових) операцій, роялті, а також позареалізаційних операцій.

Показники рентабельності більш повно, чим прибуток, характеризують остаточні результати господарювання, тому що їх величина відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом або спожитими ресурсами. Їх використовують і як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні. Різноманітність варіантів рішень, що приймаються при визначенні прибутку, поточних витрат, авансованій вартості для розрахунку рентабельності обумовлюють наявність значної кількості її показників [30].

Бочаров В.В. вважає, що економічну ефективність діяльності підприємства визначають за допомогою показників рентабельності. У спільному вигляді показник економічної ефективності характеризують відношенням економічного ефекту (прибутку) до ресурсів або витрат і це відношення множують на 100% [31].

Костирко Р.О. відзначає, що «для оцінки рівня ефективності діяльності підприємства використовують відносні показники – показники рентабельності (прибутковості). Рентабельність вимірюється за допомогою цілої системи відносних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства в цілому і прибутковість різних напрямів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) [32].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що рентабельність являє собою показник співвідношення прибутку з понесеними витратами. Найбільш поширені визначення поняття рентабельності наведені автором у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Аналіз підходів до визначення поняття «рентабельність»

Автор	Визначення
1	2
Кромаровський Д. О.	Рентабельність – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступень використання ресурсів, що є в наявності, в процесі виробництва і реалізації продукції.
Горлачук В. В., Яненко І. Г.	Рентабельність – це відносний показник ефективності виробництва. У загальному вигляді він розраховується як відношення прибутку до витрат, тобто є нормою прибутку.
Даций Н. В.	Рентабельність – це співвідношення прибутку з понесеними витратами (один із основних показників ефективності діяльності суб'єктів господарювання різних форм власностей, який характеризує інтенсивність їх роботи).
Тітов М. В.	Рентабельність – це стан фірми, коли сума витрат від реалізації продукції покриває витрати на виробництво і реалізацію цієї продукції.
Чумаченко М. Г.	Рентабельність – це прибутковість підприємства або підприємницької діяльності. Розраховується рентабельність як частка від ділення прибутку на витрати або на витрату ресурсів.
Атлас М.С.	Рентабельність – безпосередньо пов'язана з категорією прибутку.
Цаголова Н.А., Черковца В.Н., Медведева В.А., Дзарасова С.С. і ін.	На їх думку, рентабельність як категорія, об'єктивно існує лише тому, що є інша економічна категорія – прибуток. Тому в своїх роботах рентабельність вони розглядають в органічному зв'язку з прибутком.
Щедра Л.І., Шинін В.В.	Рентабельність – це, по суті, норма прибутку, тобто співвідношення прибутку до собівартості продукції або виробничих фондів»
Масленников В.М., Афремов В.М.	Рентабельність (або дохідність) виробництва означає, що виручка, отримана підприємствами від реалізації продукції, відшкодовує собівартість і забезпечує крім того отримання доходу.

Продовження таблиці 1.1

1	2
Винокур Р.Д., Лаптев І.Д., Масленников В.М., Моляков Д.С., Тестер Б.М. і ін.	Пов'язують функціонування категорії рентабельності не лише з прибутком, але і з чистим доходом суспільства.
Немчінов В.С.	Визначення рентабельності через додаткову вартість, яку отримує підприємство

З іншого боку, рентабельність – якісний вартісний показник, який показує рівень віддачі витрат або ступінь використання існуючих ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів (робіт і послуг) [33]. Це не просто статистичний, розрахунковий параметр, а складний комплексний соціально-економічний критерій. На відміну від прибутку, він характеризує ефективність фінансової діяльності будь-якого конкретного економічного суб'єкта, щодо всіх інших (індивідуальних підприємців, організацій, регіонів, окремих країн і світу в цілому), незалежно від розмірів і характеру економічної діяльності. Дана якість надає рентабельності, з одного боку, форму економічної категорії, що виражає економічні відносини між економічними суб'єктами з приводу результативності використання факторів капіталу, а з іншого – характер об'єкта й інструмента фінансового менеджменту. Проаналізувавши наведені точки зору щодо поняття «рентабельність», бачимо, що вони не є повними і не відображають в достатній мірі сутність цього поняття.

Отже, виходячи з вище сказаного, можна сформулювати таке визначення: рентабельність - це показник економічної ефективності виробництва промислового підприємства, який відображає кінцеві результати господарської діяльності, який характеризує ефективність роботи підприємства в цілому, прибутковість різних напрямів діяльності.

1.2. Система показників рентабельності підприємства та ефективності їх використання

Показники рентабельності є важливими елементами системи управління підприємством. Оскільки саме вони показують, наскільки підприємство ефективно працювало у звітному періоді, співвідносяться з використаними ресурсами (витратами, капіталом тощо). Виходячи з результатів діяльності підприємства можна робити висновок про якість управління підприємством. Система показників рентабельності багатогранна і включає велику безліч показників. Пояснюється це тим, що існує коло зацікавлених осіб, таких як менеджери підприємства, власники, держава та ін., відповідно оцінюватися ефективність діяльності підприємства буде різними методами, підходами [34]. Але перш за все система показників рентабельності застосовується на користь підприємства та розглядається як складова частина управління підприємством.

Рентабельність має кілька модифікованих форм залежно від того, які саме прибуток і ресурси (витрати) використовують у розрахунках. Слід зазначити, що система рентабельності охоплює дві групи показників: рентабельність діяльності підприємства; рентабельність використовуваних ресурсів (рис.1.5).

Передусім розрізняють рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу), рентабельність продукції і рентабельність господарської діяльності. Рентабельність інвестованих ресурсів (капіталу) обчислюється в кількох модифікаціях: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність акціонерного капіталу.

Зміна рівня того чи іншого показника рентабельності залежить від зміни економічних та організаційно-технічних факторів виробництва та реалізації продукції (робіт та послуг). Тому у процесі аналізу стану рентабельності підприємства необхідно визначити, які фактори більше впливали на підвищення чи зниження рівня рентабельності й розробити відповідні заходи підвищення ефективності діяльності підприємства [35].

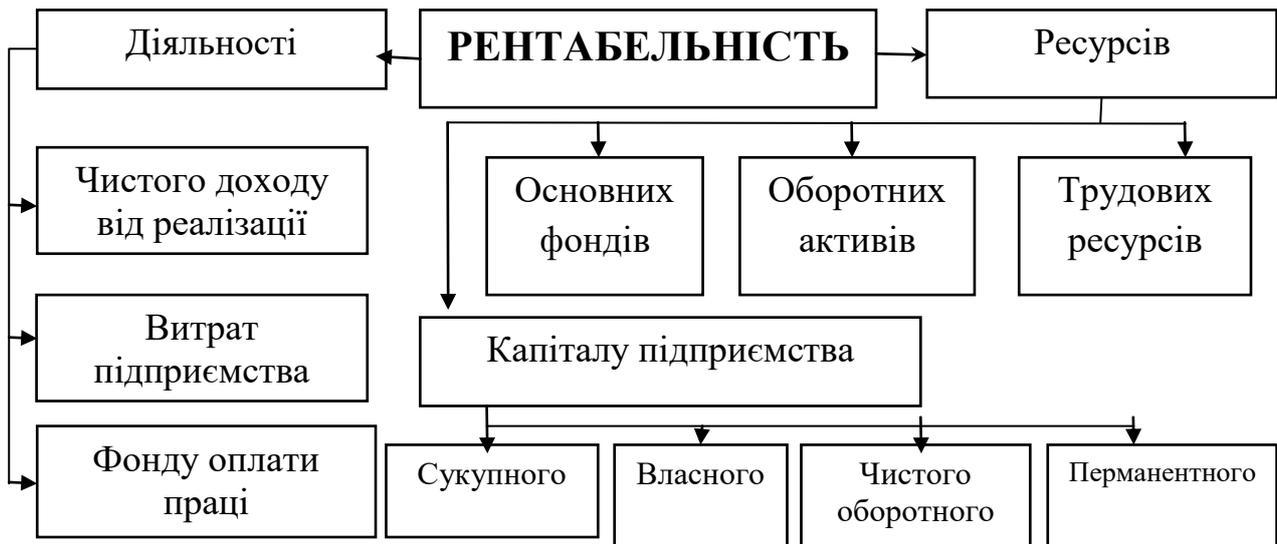

Рис. 1.5. Система показників рентабельності підприємства [36]

При аналізі виробництва, показники рентабельності можна об'єднати в наступні групи: рентабельності продукції; рентабельності капіталів (активів); показники, розраховані на підставі потоків власних грошових коштів (рис.1.6).

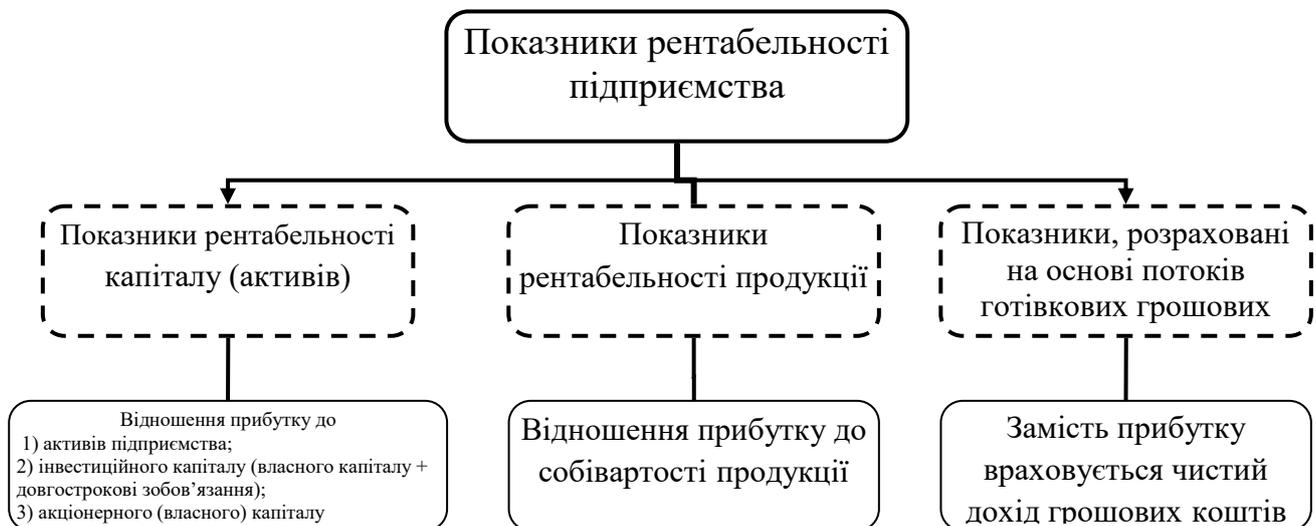

Рис. 1.6. Показники рентабельності підприємства [37]

Перша група показників формується на підставі розрахунків рівнів рентабельності (доходності) по показникам прибутку (доходу), відбитий в звітності підприємства (рис.1.7).

Даний показник характеризує прибутковість (доходність) продукції базисного та звітного періоду [38].

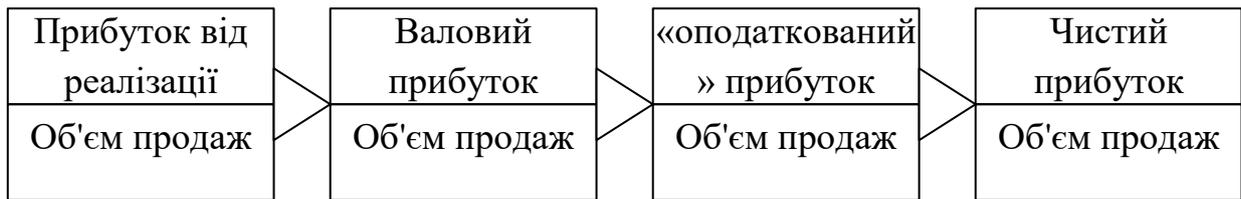

Рис. 1.7. Показники рентабельності продукції [39]

Друга група показників рентабельності формується на підставі розрахунків рівнів рентабельності в залежності від зміни розміру та характеру авансованих коштів: всі активи підприємства; інвестиційний капітал (власні кошти + довгострокові зобов'язання); акціонерний (власний) капітал (рис 1.8).

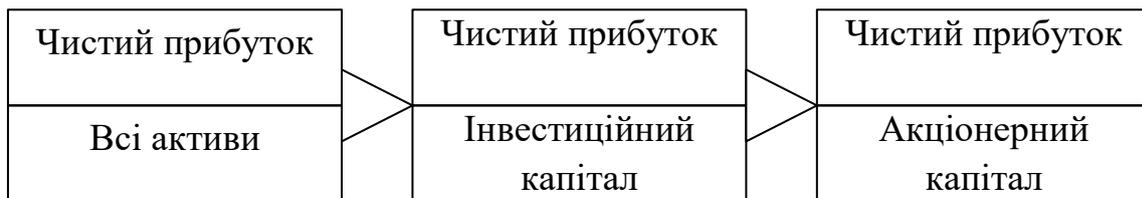

Рис. 1.8. Показники рентабельності капіталу [40]

Неспівпадання рівнів рентабельності по цим показникам характеризує ступінь використання підприємством фінансових важелів для підвищення доходності, довгострокових кредитів та інших зайнятих коштів.

Дані показники – практичні. Вони відповідають вимогам власників. Наприклад, адміністрацію підприємства інтересує віддача (доходність) всіх активів (всього капіталу); потенційних інвесторів і кредиторів – віддача на інвестований капітал; власників та засновників – доходність акцій [41].

Показникам третьої групи приділяється значна увага вченими останнім часом. Вони дають уявлення про міру можливості підприємства розплатитися з позичальниками грошовими коштами. Концепція рентабельності, яка

розраховується на основі потоку грошових коштів, пріоритетна, тому що операції з ними є істотною ознакою стану підприємства.

Третя група показників рентабельності формується на базі розрахунку рівня рентабельності аналогічно показникам першої та другої груп, однак замість прибутку в розрахунку приймається прибуток грошових коштів (рис.1.9).

Рис. 1.9. Показники, розраховані на підставі потоків власних грошових коштів [42]

Концепція рентабельності розраховується на підставі притоку грошової «готівковості», широко використовується в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Вона більше пріоритетна, тому що операції з грошовими потоками є ознакою інтенсивного типу виробництва, ознакою «здоров'я» економіки і фінансового стану підприємства. Перехід на використання цієї концепції потребує перебудови звітності підприємства. Ця робота минається лише на початковій стадії [19].

Також існують інші думки науковців, щодо показників рентабельності. В. В. Ковальов представляє дві групи показників рентабельності:

- 1) рентабельність як показник відношення прибутку до ресурсів;
- 2) рентабельність як відношення прибутку до сукупного доходу у вигляді виручки від продажу товарів, робіт, послуг. До першої групи входять показники рентабельності капіталу: сукупного, власного, позикового; до другої – рентабельність продажів [43].

О. В. Єфімова вважає, що показники можна згрупувати відповідно до видів діяльності підприємства: операційна (поточна), інвестиційна і фінансова. Також виділений один узагальнюючий показник, який якнайповніше характеризує ефективність діяльності організації. Це показник рентабельності власного капіталу. У поточній діяльності виділяються такі показники, як рентабельність активів, рентабельність оборотних активів, рентабельність продажів і рентабельність витрат. В інвестиційній діяльності проводиться аналіз рентабельності інвестицій, володіння інвестиційним інструментом і внутрішнього показника прибутковості інвестицій. Показники рентабельності сукупних вкладень капіталу, ціни позикового капіталу та ефект фінансового важеля складають третю групу показників – прибутковість фінансової діяльності [19].

О. О. Шеремет виділяє рентабельність активів з деталізацією на основні, оборотні та чисті активи і рентабельність продажів [76].

Дж. К. ван Хорн наголошує, що «існують лише два типи показників рентабельності. Завдяки показникам першого типу оцінюють рентабельність відносно до продажу, а показникам другого типу – відносно до інвестицій» і, відповідно, виділяє показники рентабельності продажів і рентабельності інвестицій [44].

Ю. С. Цал-Цалко вважає, що аналіз рентабельності потрібно здійснювати за системою показників, які характеризують окремі сторони господарської діяльності. У зв'язку з цим пропонує таку систему показників рентабельності (табл.1.2) [72].

Але перш ніж перейти до системи показників рентабельності, відзначимо, що існують різні точки зору відносно того, який прибуток застосовувати при розрахунку рентабельності. Ю. С. Цал-Цалко пише, що при розрахунку рентабельності власного капіталу використовується чистий прибуток і прибуток (збиток) до оподаткування.

Таблиця 1.2

Показники рентабельності та методика їх розрахунку для оцінки фінансової стійкості підприємств [44]

ПОКАЗНИКИ	АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПОКАЗНИКІВ	ДАНІ ЗА РЯДКАМИ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
1	2	3
Валова рентабельність основної діяльності	<i>Валовий прибуток (збиток) / Собівартість реалізованої продукції</i>	<i>ф. 2 ряд. 2090 (2095) / ф. 2 ряд. 2050</i>
Рентабельність операційної діяльності	<i>Прибуток (збиток) від операційної діяльності / Операційні витрати</i>	<i>ф. 2 ряд. 2190 (2195) / ф. 2 сума ряд. 2050,2130,2150,2180</i>
Рентабельність звичайної діяльності	<i>Прибуток (збиток) від операційної діяльності / Витрати звичайної діяльності</i>	<i>ф. 2 ряд. 2190 (2195) / ф. 2 сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270</i>
Рентабельність господарської діяльності: ✓ Для загальної оцінки ефективності діяльності підприємства; ✓ Щодо оцінки ефективності діяльності підприємства для власника	<i>Прибуток (збиток) до оподаткування / Витрати господарської діяльності</i> <i>Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток) / Витрати господарської діяльності</i>	<i>ф. 2 ряд. 2290 (2295) / ф. 2 сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270</i> <i>ф. 2 ряд.2350 (2355) / ф. 2 сума ряд.2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270</i>
Рентабельність активів: ✓ Для загальної оцінки ефективності залучення активів у господарську діяльність ✓ Щодо оцінки ефективності залучення активів у господарську діяльність для власника	<i>Прибуток (збиток) до оподаткування / Середньорічна величина активів</i> <i>Чистий фінансовий результат : прибуток (збиток) / Середньорічна величина активів</i>	<i>ф.2 ряд. 2290 (2295) / ф. 1 (ряд. 1300 на п.р. + ряд. 1300 на к.р.) : 2</i> <i>ф.2ряд. 2350 (2350) / ф.1 (ряд.1300 на п.р + ряд. 1300 на к.р.) :2</i>

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
<p>Рентабельність власного капіталу:</p> <p>✓ Для загальної оцінки ефективності вкладень у господарську діяльність</p> <p>✓ Щодо оцінки привабливості господарювання для власника</p>	<p><i>Прибуток (збиток) до оподаткування/ Середньорічна величина власного капіталу</i></p> <p><i>Чистий фінансовий результат : прибуток (збиток)/ Середньорічна величина власного капіталу</i></p>	<p><i>ф.2 ряд. 2290 (2295) / ф.1 (ряд.1495 на п.р. + ряд. 1495 на к.р) : 2</i></p> <p><i>ф.2ряд.2350 (2355) / ф.1(ряд. 1495 на п.р + ряд.1495 на к. р.): 2</i></p>
<p>Валова рентабельність чистого доходу від основної діяльності</p>	<p><i>Валовий прибуток (збиток)/ Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)</i></p>	<p><i>ф.2 ряд. 2090 (2095) / ряд. 2000</i></p>
<p>Валова рентабельність основної діяльності</p>	<p><i>Валовий прибуток (збиток)/ Собівартість реалізованої продукції</i></p>	<p><i>ф.2 ряд.2090 (2095) / ряд. 2050</i></p>
<p>Рентабельність операційної діяльності</p>	<p><i>Фінансовий результат від операційної діяльності : прибуток (збиток) / Операційні витрати</i></p>	<p><i>ф.2 ряд. 2190 (2195) / ф.2 сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180</i></p>
<p>Рентабельність господарської діяльності:</p> <p>✓ Для загальної оцінки ефективності діяльності підприємства;</p> <p>✓ Щодо оцінки ефективності діяльності підприємства для власника</p>	<p><i>Прибуток (збиток) до оподаткування / Витрати господарської діяльності</i></p> <p><i>Чистий фінансовий результат : прибуток (збиток) / Витрати господарської діяльності</i></p>	<p><i>ф.2 ряд. 2290 (2295) / ф.2 сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270</i></p> <p><i>ф.2 ряд. 2350 (2355) / ф.2 сума ряд. 2050, 2130, 2150, 2180, 2250, 2255, 2270</i></p>

Це пов'язано з тим, що існує інтерес відносно прибутку як з боку власників підприємств, так і держави, які природно зацікавлені у зростанні прибутку і його розподілу. З даної точки зору, Ю. С. Цал-Цалко пропонує розраховувати два

показники рентабельності господарської діяльності: для оцінки загальної ефективності підприємства та його ефективності для власників [72].

Перший показник дозволяє проводити оцінку можливості здійснення підприємництва за відповідним видом економічної діяльності, другий – визначати доцільність господарювання та його інвестування. Показники рентабельності господарської діяльності від усіх поточних витрат пропонується визначати за відношенням створеного і чистого прибутку до витрат, які характеризують усі використані ресурси підприємства. За показником рентабельності створеного (загального) прибутку можливо характеризувати доцільність господарювання на території України, а за чистим прибутком – привабливість підприємництва для власників. При цьому методологічно правильним було б визначення створеного прибутку з усіма видами податкових платежів, а чистого прибутку – за їх вирахуванням [45].

Також існує думка, що при розрахунку рентабельності активів підприємства слід брати до розрахунку валовий прибуток, що відображає ефективність використання всіх активів підприємства, а при розрахунку рентабельності власного капіталу, інвестицій – чистий прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства. При визначенні показника рентабельності, що характеризує відносну прибутковість виробничих фондів, доцільно в чисельнику цього показника використовувати операційний прибуток, оскільки даний вид прибутку є кінцевим результатом використання фондів. Тим часом, багато авторів при розрахунку використовують валовий або чистий прибуток [46].

Ю. С. Цал-Цалко акцентує увагу на тому, що, використовуючи показники валової, операційної, звичайної та загальногосподарської рентабельності, можна оцінити ефективність формування поточних витрат підприємства. Валова рентабельність характеризує ефективність роботи структурних підрозділів підприємства за центрами витрат і центрами відповідальності. Показник дає змогу визначити, скільки гривень валового прибутку доводиться на 1 грн. виробничої собівартості [72].

Рентабельність операційної діяльності характеризує ефективність операційних витрат, що пов'язані з формуванням виробничої собівартості, збутовою діяльністю, загальногосподарським управлінням та іншими операційними витратами. Рентабельність звичайної діяльності узагальнює рівень ефективності усіх витрат, які можливо передбачити на підприємстві із розрахунку створеного фінансового результату на 1 грн. звичайних витрат.

Рентабельність господарської діяльності узагальнює рівень ефективності всіх поточних витрат, які можливо передбачити, а також випадкових, що виникають у процесі господарювання. Сума цих витрат безпосередньо впливає на загальний фінансовий результат і рівень ефективності господарської діяльності.

За допомогою показників рентабельності активів, власного капіталу (чистих активів) і статутного капіталу пропонується проводити оцінку ефективності інвестування коштів у господарську діяльність підприємств. Показники рентабельності досліджуються за розрахунком прибутку, результату господарської діяльності й чистим прибутком.

Для дослідження ефективності постійних довгострокових вкладень усіх інвесторів для забезпечення господарської діяльності підприємства використовується показник рентабельності активів. Він характеризує загальну ефективність діяльності відносно активів, відображених у балансі. За даним показником можна проводити порівняння ефективності різних підприємств, з різною структурою активів і визначати найкращу рентабельність. Показує, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства, незалежно від форми їх власності [46].

Показники рентабельності власного капіталу і статутного капіталу відображують загальну ефективність підприємства відносно власних вкладень засновників при створенні підприємства та реінвестуванні прибутку. Вони є універсальною характеристикою привабливості й вигідності інвестування для фактичних та потенційних власників, а також оцінкою вміння господарюючих суб'єктів користуватися ринком фінансових ресурсів. Ефект від залучення до господарської діяльності власного капіталу виникає тоді, коли рентабельність

активів більша, ніж відсоток від вкладання коштів у комерційні банки. Деякі учені відзначають, що не можна ототожнювати власний капітал і чисті активи. На їх думку, чисті активи включають, окрім власного капіталу, й довгострокові активи [47].

Показники рентабельності чистого доходу дозволяють провести оцінку рівня прибутковості виручки, що надходить на підприємство від реалізації об'єктів діяльності та здійснення операцій. Вони показують, скільки з 1 грн. чистого доходу на підприємство надходить відповідно валового, операційного, загального та чистого прибутку. Зростання цих показників може бути наслідком двох факторів: зменшення витрат на одиницю доходу або цін придбаних ресурсів, зростання цін на продані товари, продукцію, роботи, послуги. Дані показники характеризують рівень ефективності господарювання відповідно за показниками: валового прибутку – результати роботи структурних підрозділів, які формують виробничі витрати; операційного прибутку – використання ресурсів у процесі виробництва, управління збуту об'єктів операційної діяльності; прибутку від звичайної діяльності – формування звичайних (передбачуваних доходів); створеного (загального) прибутку – всіх господарських операцій, які передбачаються в процесі діяльності; чистого прибутку – з урахуванням податкової системи і податкової політики держави щодо розподілу фінансового результату [48].

В. О. Подольська, О. В. Ярш вважають, що оцінка рентабельності діяльності підприємства повинна проводитися за допомогою таких показників, як:

- 1) рентабельність продажів;
- 2) рентабельність основних засобів;
- 3) рентабельність оборотних активів;
- 4) рентабельність виробничих ресурсів;
- 5) рентабельність трудових ресурсів;
- 6) рентабельність витрат;
- 7) рентабельність активів;
- 8) рентабельність власного капіталу;

- 9) рентабельність власного оборотного капіталу;
- 10) рентабельність перманентного капіталу;
- 11) рентабельність авансованого капіталу [77].

На думку О. С. Паламарчук, доцільно всі показники рентабельності поділити на 3 групи:

- показники за виручкою;
- показники за вартістю активів;
- показники за наявністю грошових коштів. До них, крім зазначених

вище, належать такі:

1) Граничний показник рентабельності. Він характеризує максимальну рентабельність обсягу продажу.

2) Показник рентабельності за заробітньою платою. Показує розмір чистого прибутку на 1 грн. заробітньої плати [49].

О. Я. Базилінська розрізняє такі групи коефіцієнтів рентабельності:

- 1) витратні;
- 2) дохідні;
- 3) ресурсні [81].

До групи витратних показників відносять рентабельність продукції, рентабельність інвестиційних проектів, рентабельність окремих видів діяльності. Ці показники свідчать про дохідність витрат (виробничих, інвестиційних) і показують, скільки прибутку генерує суб'єкт ринкової економіки на кожну гривню витрат. У загальній формі при розрахунку даної групи в знаменнику завжди будуть витрати.

До групи ресурсних показників рентабельності відносять рентабельність активів (сукупного капіталу) підприємства, рентабельність чистих активів, рентабельність оборотних активів, рентабельність необоротних активів, рентабельність власного капіталу тощо. Результати розрахунку показників цієї групи характеризують ефективність використання підприємством ресурсів (активів) та показують величину прибутку, яка припадає на гривню ресурсів. У

загальній формі ресурсного показника рентабельності в знаменнику завжди будуть показники балансу.

Також О. Я. Базилінська стверджує, що «фундаментальними показниками рентабельності є рентабельність власного капіталу та рентабельність активів». Показник рентабельності власного капіталу цікавий насамперед для власників, оскільки він показує, які доходи приносить діяльність підприємства. Якщо даний коефіцієнт високий, то високою буде й ринкова ціна акцій, що сприяє залученню капіталу для подальшого розвитку [81].

Отже, різноманітність показників рентабельності визначає альтернативність пошуку шляхів її підвищення. При аналізі шляхів підвищення рентабельності важливо розрізняти вплив зовнішніх та внутрішніх факторів. Такі показники, як ціна продукту і ресурсу, об'єм використовуваних ресурсів та обсяг виробництва продукції, прибутку від реалізації та рентабельності (доходності) продаж, знаходяться між собою в тісному функціональному зв'язку [81].

Серед усіх вищезазначених можна виділити такі основні показники рентабельності як:

- рентабельність продукції;
- рентабельність продаж;
- рентабельність активів;
- рентабельність поточних активів;
- рентабельність власного акціонерного капіталу.

Рентабельність власного капіталу є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства. При його допомозі можна оцінити ефективність управління підприємством, оскільки отримання високого прибутку і достатнього рівня прибутковості багато в чому залежить від правильності і раціональності схвалюваних рішень. Тому рентабельність можна розглядати як один з критеріїв якості управління [50].

Рентабельність власного капіталу є ключовим інвестиційним показником. Крім того, велике значення рентабельність має для ухвалення рішень в області інвестування, планування, при складанні кошторисів, координуванні, оцінці і

контролі діяльності акціонерних товариств.

Ефективність використання власного капіталу будь-якого підприємства характеризується коефіцієнтом рентабельності власного капіталу. Рентабельність власного капіталу – це показник, який характеризує віддачу на вкладений власниками капітал [51].

Рентабельність власного капіталу, є одним з найважливіших характеристик фінансового стану філії. На філії приділяють йому особливу увагу, так як з їх точки зору він найкраще характеризує результативність діяльності товариства.

На величину рентабельності власного акціонерного капіталу впливає показник рентабельності активів.

Для системного аналізу показників рентабельності застосуємо наступний їх ряд, що наведено у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Показники рентабельності підприємства

Назва	Характеристика	Формула
1	2	3
Рентабельність активів ($P_{акт}$)	показує наскільки ефективно підприємство використовує наявні активи для отримання прибутку, тобто показує, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства	$P_{акт} = \frac{П_{он}}{СА} \cdot 100 \% ;$ <p>де $П_з$ — прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;</p> <p>$СА$ — середньорічна вартість активів, грн.</p>
Рентабельність власного капіталу ($P_{вк}$)	відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів та характеризує ефективність використання підприємством власного капіталу тобто характеризує розмір прибутку, одержаний на кожную гривню власних коштів	$P_{вк} = \frac{П_ч}{K_в} \cdot 100 \% ;$ <p>де $K_в$ – власний капітал підприємства;</p> <p>$П_ч$ – чистий прибуток</p>

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Рентабельність акціонерного капіталу ($P_{ак}$)	відображає верхню межу дивідендів на акції	$P_{ак} = \frac{\Pi_{ч}}{K_{ст}} \cdot 100\% ;$ де $K_{ст}$ – статутний капітал (номінальна вартість проданих акцій)
Рентабельність виробництва	характеризує ефективність витрат на її виробництво. Також характеризує, на скільки вигідно підприємству виготовляти продукцію	$P_{пр}^{заг} = \frac{\Pi_{оп}}{BB_3} \cdot 100\% ;$ де BB_3 – витрати на виробництво продукції, грн.
Рентабельність продукції	характеризує загальну ефективність витрат на її виробництво і збут.	$P_{РП}^{заг} = \frac{\Pi_3}{РП} \cdot 100\% ; P_{пр}^ч = \frac{\Pi_{ч}}{РП} \cdot 100\%$ де $РП$ – обсяг реалізованої продукції, грн.
Валова рентабельність основної діяльності	характеризує загальну ефективність від основної діяльності підприємства	$P_{од} = \frac{\Pi_6}{Соб} \cdot 100\% ;$ де Π_6 – валовий прибуток, тис. грн.; $Соб.$ – собівартість реалізованої продукції, грн.
Рентабельність операційної діяльності	характеризує загальну ефективність від операційної діяльності підприємства	$P_{зд} = \frac{\Pi_{зд}}{ОВ} \cdot 100\% ;$ де $\Pi_{зд}$ – прибуток від операційної діяльності, грн.; $ОВ$ – операційні витрати, грн.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Рентабельність господарської діяльності	для загальної оцінки ефективності підприємницької діяльності	$P_{гд} = \frac{Пзд}{ОВ} \cdot 100 \% ;$ де $Пзд$ – прибуток від господарської діяльності, грн.
	для оцінки ефективності підприємницької діяльності для власника	$P_{гд} = \frac{ЧП}{ОВ} \cdot 100 \% ;$ де $ЧП$ – чистий прибуток від господарської діяльності, грн.

У ринковій економіці приділяється велике значення порівнянням прибутку з прибуткоутворюючими факторами і базами її формування.

При стандартній оцінці фінансового стану підприємства пропонується західними методиками:

По-перше, використання системи взаємозв'язаних показників рентабельності, кожний з яких несе однакове навантаження як для робітників підприємства так і для користувачів фінансової інформації (менеджерів, акціонерів, інвесторів та кредиторів);

По-друге, використання системи показників рентабельності як однієї з елементів фінансово-економічної оцінки поточного положення підприємства;

По-третє, необхідність проведення динамічного і порівняного аналізу показників рентабельності за секторами основної діяльності, по підприємствам – аналогам і підприємствам – конкурентам.

Фінансові результати діяльності підприємства отримали новий зміст в умовах сучасної ринкової економіки, сприяють формуванню реальної самостійності суб'єктів господарювання. Тому однією з актуальних задач сучасного етапу є оволодіння керівниками сучасними методами ефективного формування та керування прибутку та рентабельності в процесі діяльності підприємств. Ефективне керування формуванням прибутку передбачає побудову на підприємствах відповідних організаційно-методичних систем

забезпечення цього керування, знання основних механізмів формування прибутку та правильності ведення бухгалтерського і податкового обліку, використання сучасних методів його аналізу рентабельності і планування.

1.3. Аналіз резервів зростання капіталу підприємства

Для покращення використання капіталу підприємства необхідно забезпечувати максимальний обсяг залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел - чистого прибутку та амортизаційних відрахувань. Безпосереднє збільшення чистого прибутку підприємства досягається за рахунок підвищення ефективності використання власного капіталу і, зокрема, завдяки прискоренню його оборотності та зростанню рівня рентабельності.

Важливу роль в механізмі ефективного управління капіталом підприємства відіграє система аналізу. Аналіз управління капіталом підприємства є процесом дослідження основних результативних показників ефективності з метою виявлення резервів її подальшого підвищення. Для цього виконується аналіз фінансових коефіцієнтів, який ґрунтується на визначенні співвідношень між різними абсолютними показниками фінансової діяльності підприємства. Використання відповідної системи показників в процесі аналізу дозволяє визначити різноманітні відносні показники, які характеризують результативність використання як капіталу підприємства в цілому, так і окремих його елементів. Фінансово-економічний стан підприємства може характеризуватися за допомогою таких основних груп показників:

- показники майнового стану;
- показники фінансової стійкості;
- показники ліквідності (платоспроможності);
- показники ділової активності [29].

Вирішення завдання підвищення ефективності використання капіталу підприємства означає збільшення кількості продукції, яка виробляється, підвищення її якості, зниження собівартості одиниці продукції і виробництва в

цілому, зростання рентабельності і нарощування фінансово-виробничого потенціалу [52].

До основних напрямків поліпшення використання капіталу підприємства, які дозволяють підвищити результативність господарювання слід віднести наступні (рис.1.10):

– забезпечення максимального обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел: чистого прибутку і амортизаційних відрахувань [31]. Збільшення чистого прибутку можливе за рахунок підвищення ефективності використання власного капіталу – збільшення оборотності та підвищення рентабельності власного капіталу. Збільшення обсягів фінансування за рахунок амортизаційних відрахувань можливе шляхом застосування прискореної амортизації основних засобів. Залучення капіталу за рахунок зовнішніх джерел (випуск акцій для залучення власного капіталу чи випуск облігацій або залучення довгострокового банківського кредиту) повинен проводитися з урахуванням вартості залученого капіталу [30].

– підприємство повинне відслідковувати середньозважену вартість капіталу (середньозважена вартість капіталу визначається як сума добутків капіталу кожного виду на вартість капіталу цього виду) і не допускати значного його росту. Критерієм є перевищення рентабельності власного капіталу, рентабельності інвестицій над середньозваженою вартістю капіталу [26];

– збільшення часу роботи устаткування, так як однієї із складових основного капіталу. Основними напрямками є: зменшення (або ліквідація) внутрішньозмінних простоїв обладнання, зменшення цілодобових простоїв обладнання, збільшення коефіцієнта змінності роботи обладнання, своєчасне включення до виробничого процесу невстановленого обладнання;

– модернізація діючого устаткування, машин і механізмів;

– удосконалення загальної структури, особливо активної частини основного капіталу;

– технічне удосконалення засобів праці;

– удосконалення технології виробництва;

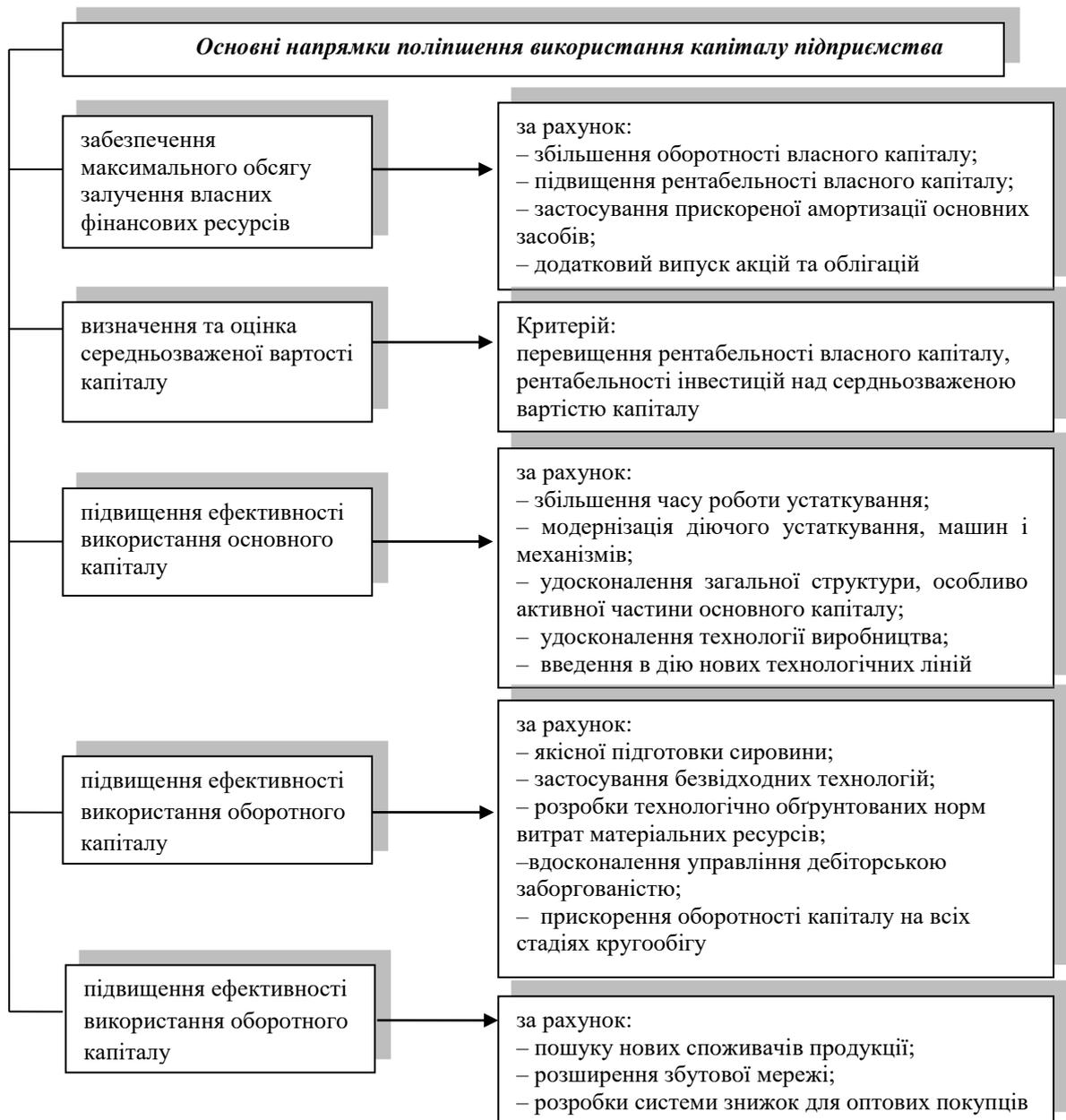

Рис.1.10. Основні напрямки поліпшення використання капіталу підприємства

- впровадження системи наукової організації виробництва і праці;
- підвищення кваліфікаційного рівня робітників;
- швидке освоєння проектних потужностей, введення в дію нових технологічних ліній, агрегатів, устаткування;
- економічне стимулювання раціонального використання капіталу;
- приділення значної уваги збуту продукції за готівку. Цьому має сприяти правильна маркетингова політика (пошук нових, більш платоспроможних

споживачів продукції, нових ринків, розширення збутової мережі тощо). Треба розробити гнучку систему знижок та кредитування для оптових покупців, вивчити ефективність організації та проведення сезонних розпродаж зі знижками в ціні. Ці всі заходи будуть сприяти підвищенню виручки, а також прибутку, що, в свою чергу, дозволить збільшити рентабельність капіталу [53];

– економія матеріальних ресурсів. До основних шляхів економії матеріальних ресурсів відносять [54]: виробничо-технічні (якісна підготовка сировини до виробничого споживання, вдосконалення конструкції виробів, комплексна переробка сировини, застосування безвідходних та маловідходних технологій) та організаційно-економічні (підвищення рівня науковості нормування, розробка технічно обґрунтованих норм витрат матеріальних ресурсів);

– управління дебіторською заборгованістю. Найбільш ефективними будуть такі шляхи: визначення термінів прострочених залишків на рахунках дебіторів і порівняння цих термінів із середніми показниками в галузі, показниками конкурентів і даними минулих років; періодичний перегляд граничної суми кредиту, виходячи з реального фінансового становища клієнтів; якщо виникають проблеми з одержанням грошей, то необхідно вимагати заставу на суму, не меншу, ніж сума на рахунку дебітора; при продажу великої товарної партії не-гайне виставлення рахунку покупцю; страхування кредитів для захисту від значних збитків за безнадійними боргами [55];

– ефективне використання оборотного капіталу, повинно забезпечуватись прискоренням його оборотності на всіх стадіях кругообігу.

На стадії створення виробничих запасів – раціональне використання матеріальних ресурсів, удосконалення нормування, ліквідація наднормативних запасів, налагодження роботи транспорту, оптимальний вибір постачальників та ін.

На стадії незавершеного виробництва – скорочення тривалості виробничого циклу, впровадження прогресивної техніки і технологій, розвиток стандартизації та уніфікації, вдосконалення системи економічного стимулювання тощо [56].

На стадії обігу – раціональна організація збуту продукції, прискорення документообороту, дотримання договірної платіжної дисципліни, використання маркетингових важелів активізації продажу (реклама) та ін.

У конкретних умовах виробництва і збуту кожне підприємство самостійно обирає найбільш прийнятні шляхи прискорення оборотності капіталу, що дає змогу зекономити значні суми і збільшити обсяги виробництва і реалізації продукції без залучення додаткових фінансових ресурсів.

Отже, узагальнюючи вищезазначене можна дійти висновку, що для успішного функціонування та розвитку підприємств різних галузей економіки необхідно приділяти увагу такому якісному показнику, як рентабельність, адже ефективна діяльність підприємств безпосередньо залежить від отриманого прибутку. Саме прибуткове підприємство має фінансові ресурси для розширення діяльності, для здійснення інвестицій, для модернізації устаткування та удосконалення технології виробництва.

Саме тому в роботі на початку було здійснено аналіз економічної категорії «рентабельність підприємства». Так в ході аналізу встановлено, що рентабельність – це відносний показник діяльності підприємств, який показує рівень їх прибутковості, частку прибутку у відповідних витратах.

Також в роботі було проаналізовано та згруповано показники оцінки рівня рентабельності. Це з свою чергу дало можливість виділити основні чинники підвищення рівня рентабельності діяльності підприємства. Серед яких варто виділити такі як: технологічні нововведення, оновлення або модернізація устаткування, впровадження енергозберігаючих заходів, дизайн виготовленої продукції, підвищення кваліфікації працівників, організація роботи трудового колективу, методи роботи, стиль управління, економічна та соціальна політика держави, інституціональні механізми, інфраструктура та структурні зміни в суспільстві.

РОЗДІЛ 2

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПП «ЛУБНИМАШ»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Українська елеваторна індустрія є одним з визнаних драйверів економічного розвитку нашої країни та джерелом продукції з високою доданою вартістю, яка вже зараз успішно конкурує на ринках СНД. Тому дуже важливими є досягнення українських компаній на ниві впровадження світових стандартів виробництва елеваторної техніки.

Представником такої елеваторної індустрії є завод «Лубнимаш», який має багаторічну історію і на сьогоднішній день визнаний одним з провідних підприємств з проектування та виготовлення обладнання для зерна і зернопродуктів. Його продукція поєднує в собі високу якість, абсолютну надійність і максимальну безпеку.

ПП «Лубнимаш» заснований у 1888 року, коли було створено майстерню, в якій відбувався ремонт сільськогосподарських машин, лиття дверних ручок та канделябрів.

- Повне комерційне найменування: ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ЛУБНИМАШ», що діє на підставі Статуту.

- Коли і ким зареєстроване, назва: засноване 14 квітня 2011 р., як ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО «КОМСОМОЛЕЦЬ» Кудрик Марією Романівною.

- Номер правового документа: № 34 від 27 травня 2015 року.

- Юридична адреса: Україна, Полтавська обл., м. Лубни, вул. Радянська, 110/1.

- Основний вид підприємницької діяльності за статутом та його специфіка (основні види продукції, що випускаються або реалізуються):

Основний вид діяльності:

- 28.22 Виробництво підйимального та вантажно-розвантажувального устаткування.
- Інші види діяльності:
- 25.11 Виробництво будівельних металевих конструкцій і частин конструкцій;
- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- 49.41 Вантажний автомобільний транспорт;
- 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах;
- 41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель.

Сьогодні - завод «Лубнимаш», є провідним виробником обладнання для транспортування, зберігання, переробки зерна, зерно-продуктів і інших сипучих матеріалів в Україні. Протягом останніх десятиліть ключовим напрямком в діяльності підприємства є проектування, виготовлення і реалізація промислових зернових елеваторів різного типу. Величезний досвід інженерів-конструкторів дозволив розробити нові підходи в будівництві сучасних зернових елеваторів, які дозволяють отримати високотехнологічний комплекс при максимально ефективному використанні коштів. Маючи власний висококваліфікований підрозділ конструкторів, завод має можливість запропонувати замовникам не тільки виготовлення нового серійного обладнання, модернізацію або ремонт, але і розробити документацію на обладнання, як то кажуть на вимогу клієнта. Виробнича база підприємства укомплектована новітнім високоточним обладнанням від відомих світових виробників. Переоснащення допомогло заводу стати одним з лідерів з будівництва нових сучасних елеваторів для зберігання зерна. Виробничі лінії оснащені сучасними зразками металообробних центрів з цифровим програмним управлінням від провідних світових виробників.

Виробнича база підприємства укомплектована новітнім високоточним обладнанням від відомих світових виробників. Завдяки цьому ми, на відміну від

багатьох наших конкурентів, самостійно виробляємо майже всі деталі, що позитивно відбивається на якості і ціні обладнання.

Переоснащення допомогло заводу стати одним з лідерів з будівництва нових сучасних елеваторів для зберігання зерна. Виробничі лінії оснащені сучасними зразками металообробних центрів з цифровим програмним управлінням від провідних світових виробників. Вкладені, в оновлення і модернізацію, кошти багаторазово виправдали себе в умовах конкуренції, що загострилася, особливо коли на український ринок і ринки країн СНД зі своєю елеваторною технікою вийшли закордонні виробники.

Для виготовлення силосів для зберігання зерна, завод використовує зарубіжний оцинкований метал виробництва заводів Австрії і Фінляндії. Ми можемо запропонувати широкий асортимент силосів для зберігання зерна місткістю від 8 м.куб. до 22000 м.куб. відповідно і діаметром від 2,7 до 33 метрів, з цинковим покриттям від 350 до 600 гр / м.кв. в залежності від побажання замовника.

Завод «Лубнимаш» виробляє високопродуктивне технологічне обладнання для транспортування зернових продуктів продуктивністю до 1000т / год.

Останнім досягненням заводу є виробництво, зерносушарок шахтного типу продуктивністю до 200 т / год з високою економічністю витрат палива 0,8 - 0,95м.куб. на 1т%, високоефективним очищенням відпрацьованого агента сушіння, екологічної в плані викидів в атмосферу. Також дані зерносушарки можуть працювати в парі з теплогенераторами на альтернативних видах палива.

На сьогоднішній день завод «Лубнимаш» є сучасним підприємством, яке в змозі задовольнити потреби найвимогливіших замовників.

Центральне місце в системі цінностей ПП «Лубнимаш» займає забезпечення фермерів та сільськогосподарських підприємств України, Молдови, Казахстану, Грузії передовим обладнанням для зберігання та переробки зерна і зерно продуктів .

Своїм першим і головним завданням підприємство вважає виробництво якісних та надійних елеваторів для зерна під конкретні завдання замовника.

Дотримуючись саме цих принципів ПП «Лубнимаш» упевнено розвивається в умовах жорсткої конкурентної боротьби. Реалізація програми розвитку підприємства підтверджує наявність достатнього потенціалу росту, що дасть можливість домогтися збільшення продукції, що відповідає якості міжнародних стандартів, займати гідне місце у сільськогосподарській галузі і вписати змістовну сторінку в історію України.

Основними видами продукції, що випускається на ПП «Лубнимаш» є технологічне обладнання для повного задоволення потреб млинової, елеваторної і інших галузей промисловості, підймальне і такелажне устаткування, будівельні збірні сільськогосподарські металоконструкції, комбікорми, насінневий матеріал, засоби захисту тварин і рослин [59].

- Законодавча й нормативна база, яка регулює роботу підприємства: ЗУ «Про підприємництво», ЗУ «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції», ЗУ «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», інструкція з охорони праці загальна для працівників підприємства, інструкція з ОП на виробництві.

- Визначення місії ПП «Лубнимаш»: створювати та виробляти продукцію і послуги котрі забезпечать клієнтам можливість більш ефективно використовувати ресурси, необхідні для їхньої сільськогосподарської діяльності.

Працівники вважають, що якість і досконалість продукції та послуг, є основою задоволеності замовників, а від так міцним фундаментом існування і розвитку підприємства.

Середньооблікова чисельність працівників підприємства станом на 31.12.2019 склала 434 чол. із них:

- Ливарна дільниця - 8 чол.
- Цех №1 – 34 чол.

- Цех №2 – 40 чол.
- Цех №3 – 38 чол.
- Цех №4 – 38 чол.
- Заготівельна дільниця – 24 чол.
- Малярно-пакувальний цех – 9 чол.
- Інструментальна дільниця – 17 чол.
- Ремонтна дільниця – 28 чол.
- Транспортна дільниця -29 чол.
- Робітники заводоуправління – 21 чол.
- Будівельно-монтажна дільниця – 12 чол.

Робітники, усього – 298 чол.

- Керівники - 48 чол.
- Спеціалісти – 67 чол.
- Службовці – 2 чол.

Промислово-виробничий персонал – 415 чол.

- Працівники їдальні – 4 чол.
- Медичні працівники – 2 чол.
- Працівники охорони – 7 чол.
- Непромислова група – 13 чол.

Усього працівників по підприємству 434 чол.

Питома вага робітників у загальній кількості працівників склала – 69%, керівників – 11,1%, спеціалістів –

15,4%, службовців – 0,5%, працівників їдальні – 1%, медичних працівників – 1%, працівників охорони – 2%.

Приватне підприємство самостійно планує напрямки діяльності та здійснює господарську, у тому числі зовнішньоекономічну діяльність, використовує грошові кошти у національній та іноземній валюті згідно з вимогами законодавства, а також використовує у господарській діяльності вільні ціни, державні фіксовані та регульовані ціни згідно з вимогами законодавства. Різного роду відносини між даним ПП «ЛУБНИМАШ» та

іншими юридичними особами (підприємствами, установами, організаціями) та фізичними особами в усіх сферах господарської діяльності здійснюються на основі договорів.

Майно підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди та інші цінності, вартість яких відображена в балансі підприємства.

Джерелами формування майна аналізованої організації є:

- грошові та матеріальні внески засновниками;
- доходи, одержані від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, інших видів господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджету;
- майно, придбане від інших суб'єктів господарювання, організацій та громадян встановленому законодавством порядку;
- інші джерела, не заборонені законодавством.

Статутний капітал ПП «ЛУБНИМАШ» становить 250000 (двісті п'ятдесят тися) гривень 00 копійок [59].

Отже, ПП «Лубнимаш» є юридичною собою. Воно має свої активи (майно), власний капітал та зобов'язання, а також свій баланс, печатку та кутові штампи, що посвідчують його як окремого виробничо-торговельного підприємства. Підприємство має широкий спектр діяльності, проте основним видом є виробництво підіймального та вантажно-розвантажувального устаткування.

Так, як дане підприємство є великим Приватним підприємством то воно подає річну фінансову звітність відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Окрім цього ПП «Лубнимаш» має статутний капітал, що становить 250000 (двісті п'ятдесят тисяч) гривень 00 копійок.

У 2019 році обсяги виробництва та реалізації продукції значно скоротились. Це відповідає загальній тенденції сегменту елеваторного обладнання. Не було визначеності з ринком землі, інвестори не могли

зорієнтуватися, чи варто вкладати кошти в обладнання. Іншим великим викликом стало зміцнення гривні – сільгоспвиробники втратили величезні кошти внаслідок падіння закупівельних цін. До того ж знизилися і світові ціни на сільгоспсировину у твердій валюті. Ще одним фактором стало припинення наприкінці року фінансування компенсації 20% придбаної техніки та обладнання. І тільки на початку 2020 року ситуація виправилася – виділено 1 млрд. гривень. Але з них 560 млн. гривень підуть на компенсації минулого року, на 2020 рік залишається 440 млн. За підрахунками, потрібно 1,5 млрд. гривень – це дасть великий поштовх для активізації ринку.

В Україні з 1237 діючих елеваторів, сертифікованими є близько 800 загальною потужністю 42 млн. тонн. Про це повідомляє аналітик департаменту аналізу ринків ProConsulting.

Згідно зі статистичними даними, на початок 2019 р., з 78,3 млн. тонн зернових, зернобобових та олійних культур, на спеціалізованих елеваторах зберігалось близько 32,9 млн. тонн, решта перебувала в ангарах підприємств.

Сукупні потужності сертифікованих зерносховищ – понад 42 млн. т одночасного зберігання – не дають змоги справлятися зі зростаючими обсягами зерна. Сукупно ж зернозберігальні потужності в Україні усіх видів становлять 78,3 млн. т. Однак при цьому елеватори розташовані нерівномірно у різних регіонах України.

Нагальна потреба у сучасних зерносховищах на 2020 рік сягає 70 млн. т. Очікується, що вона зросте найближчими роками на 15–25%.

Сьогодні українські елеватори мають загальний обсяг одночасного зберігання трохи більш ніж 42 млн. т. Через рік-два ця цифра сягне 100 млн. т, а загалом потенціал становить 130–140 млн. т. Тому у найближчі 10-15 років потрібно буде добудувати елеваторів на 30 млн. т одночасного зберігання. Щодо портових терміналів, то тут доведеться додати близько 5 млн. т одночасного зберігання.

З огляду на недостатній рівень розвитку тваринництва та переробної галузі більша частина врожаю прямує на експорт. Низькі ціни на сільгосппродукцію зумовлюють необхідність для фермерів мати змогу зберігати зерно впродовж тривалого часу. Простіше кажучи, логістична та елеваторна галузі повинні відповідати валу вирощеного врожаю.

Стрімкий розвиток валового виробництва зерна та вдосконалення технологій в рослинництві спонукає динамічно розвивати елеваторну інфраструктуру та логістику. Мова йде як про абсолютні, так і якісні показники.

Конкуренція на ринку дуже висока. Наприклад, на весь Казахстан немає жодного виробника елеваторного обладнання, а в Україні тільки великих виробників силосів – шість, не враховуючи іноземні компанії. На місці стояти просто неможливо, треба постійно вдосконалюватися.

За останній рік підприємство «Лубнимаш» виграло два великих тендери на постачання транспортного обладнання до Західної Європи. Продовжує працювати і на наших традиційних закордонних ринках – у країнах СНД. Крім того, триває вихід компанії на ринки Азії. Процес просувається не так швидко, але це «довгий» бізнес, пов'язаний із тривалими інвестиціями.

2.2. Аналіз динаміки майна підприємства

Активи підприємства – це майно в його матеріальній і нематеріальній формах, придбане підприємством за рахунок власних або залучених ресурсів, що перебувають у його розпорядженні та призначені для використання у фінансово-господарській діяльності з метою отримання прибутку [3].

Залежно від строку та специфіки використання у виробничій діяльності підприємства активи поділяють на необоротні (фіксовані) та оборотні (поточні).

Необоротні активи призначені для тривалого використання в процесі фінансово-господарської діяльності. До них включають основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові вкладення, а також незавершене будівництво, довгострокову дебіторську заборгованість тощо.

До оборотних активів підприємства відносяться товарно–матеріальні запаси, дебіторська заборгованість, ліквідні цінні папери, грошові кошти тощо. Вартість використаних оборотних активів повністю переноситься на вартість виготовленої продукції, а активи поновлюються для забезпечення неперервності виробничого процесу [11].

Для аналізу майна підприємства використовується вертикальний та горизонтальний аналіз.

Горизонтальний (трендовий) аналіз є складовою системи фінансового аналізу, яка полягає у вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі цього аналізу розраховують темпи зростання (приросту) окремих показників за декілька періодів і визначають загальні тенденції їх зміни (тобто тренд) [13].

Вертикальний аналіз засновано на структурному розкладі окремих показників. В процесі його здійснення розраховується питома вага окремих складових фінансових показників та вплив кожної складової на результат в цілому. Основними видами такого аналізу є: структурний аналіз активів; структурний аналіз капіталу; структурний аналіз грошових потоків.

Для того, щоб здійснити горизонтальний та вертикальний аналіз майна підприємства, складається агрегований баланс підприємства [29].

Агрегований баланс ПП «Лубнимаш» проаналізовано в таблиці 2.1.

За результатами проведеного аналізу виявлено зменшення загальної величини майна підприємства у 2019 р. на 5017 тис. грн., або на 3,87 %, і збільшення його величини у 2020 р. на 12878 тис. грн., або на 10,34 %. Спочатку проаналізуємо загальну зміну валюти балансу в активі та його структуру за 2018 р. Зміна підсумку балансу є наслідком зростання вартості необоротних активів на 2039 тис. грн. Якщо говорити за оборотні активи, то тут ситуація зворотна, адже протягом 2019 рр. їх загальна вартість зменшилась на 7056 тис. грн. Перейдемо до структури необоротних та оборотних активів та з'ясуємо, що саме спровокувало зміну вартості активів.

Таблиця 2.1

Агрегований баланс ПП «Лубнимаш» за 2018-2020 роки

Актив	2018 рік		2019 рік		Відхилення		Темп зростання, %	2019 рік		2020 рік		Відхилення		Темп зростання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	(+, -) в			Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	(+, -) в		
					сумі, тис. грн.	питомій вазі, %						сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи (1095)	7635	5,89	9674	7,77	2039	1,87	126,71	9674	7,77	17301	12,59	7627	4,82	178,84
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	7635	5,89	9674	7,77	2039	1,87	126,71	9674	7,77	17301	12,59	7627	4,82	178,84
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1090)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
2. Оборотні активи (1195)	121933	94,11	114877	92,23	-7056	-1,87	94,21	114877	92,23	120128	87,41	5251	-4,82	104,57
2.1. Запаси (1100+1110)	80243	61,93	87583	70,32	7340	8,39	109,15	87583	70,32	83299	60,61	-4284	-9,71	95,11
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+...+1155)	34188	26,39	20877	16,76	-13311	-9,62	61,07	20877	16,76	32175	23,41	11298	6,65	154,12
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	51	0,04	197	0,16	146	0,12	386,27	197	0,16	94	0,07	-103	-0,09	47,72
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	17	0,01	27	0,02	10	0,01	158,82	27	0,02	15	0,01	-12	-0,01	55,56
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	7434	5,74	6193	4,97	-1241	-0,77	83,31	6193	4,97	4545	3,31	-1648	-1,67	73,39
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
Всього майна (1300)	129568	100,00	124551	100,00	-5017	0,00	96,13	124551	100,00	137429	100,00	12878	0,00	110,34

Продовження табл. 2.1

Пасив	2018 рік		2019 рік		Відхилення		Темп зростання, %	2019 рік		2020 рік		Відхилення		Темп зростання, %
					(+, -) в							(+, -) в		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	53181	41,04	72672	58,35	19491	17,30	136,65	72672	58,35	85747	62,39	13075	4,05	117,99
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	76387	58,96	51879	41,65	-24508	-17,30	67,92	51879	41,65	51682	37,61	-197	-4,05	99,62
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	1800	1,39	3000	2,41	1200	1,02	166,67	3000	2,41	8288	6,03	5288	3,62	276,27
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	72891	56,26	47620	38,23	-25271	-18,02	65,33	47620	38,23	41998	30,56	-5622	-7,67	88,19
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	1696	1,31	1259	1,01	-437	-0,30	74,23	1259	1,01	1396	1,02	137	0,00	110,88
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-
Всього капіталу (1900)	129568	100,00	124551	100,00	-5017	0,00	96,13	124551	100,00	137429	100,00	12878	0,00	110,34

Зростання необоротних активів на 2039 тис. грн. обумовлене передусім збільшенням основних засобів і нематеріальних активів на 2039 тис. грн.. Тобто, протягом даного періоду підприємство закупило багато нового обладнання для переоснащення виробничого процесу.

Недолік в тому, що дуже велику суму коштів підприємство має кредиторську заборгованість. Позитивним є те, що підприємство впевнене у своїх дебіторах і готове надавати відстрочку платежу, аби отримати більше чистого доходу, що призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому.

Як вже зазначалось, частка оборотних активів в загальній структурі активів підприємства протягом 2018–2019 рр.

Тепер проаналізуємо структурні зміни в активах за 2020 рр. Розпочнемо з валюти балансу. Даний показник збільшився на 12878 тис. грн., або 10,34, % відповідно. Обумовлене збільшення підсумку балансу саме різким збільшенням величини оборотних активів, а саме на 5251 тис. грн., що є позитивно для підприємства даної галузі.

Необоротні активи зросли на 7627 тис. грн., або на 74,84 % відповідно. Здається, начебто ситуація краща, але, якщо провести аналогію з попереднім періодом, де вони зросли на 7627 тис. грн., то можна сказати. Тобто, сумнівне зростання відбулося через збільшення основних засобів та нематеріальних активів на 35154 тис. грн. грн.

Якщо аналізувати далі структуру необоротних активів, то можна спостерігати різке збільшення довгострокової дебіторської заборгованості на 11298 тис. грн., що є суттєвою зміною та є негативною у діяльності підприємства, адже йому не віддали значні борги, які значно зменшують загальний обсяг грошових коштів. Окрім цього, зменшились грошові кошти та їх еквіваленти, однак на суму, а саме на 103 тис. грн. Ця тенденція характеризується негативними наслідками, серед яких неплатоспроможність, дефіцит коштів для миттєвого розрахунку за товари, роботи, послуги, тобто мобільність активів підприємства стає гіршою.

Крім цього, різке зменшення відбулося й в інших оборотних активах, а саме на 1648 тис. грн., або на 26,61 %. Порівняно з попередніми аналізованими роками, де зменшення було лише 1241 тис. грн., або 16,69 %, дана зміна є значною. Тобто, це є погано, адже для функціонування підприємства даної галузі важлива вагома кількість оборотних активів, а не необоротних. Протягом даного періоду зменшилася загальна сума запасів, аж на 4284 тис. грн., або на 4,89 %, що є добре. Залишаються витрати майбутніх періодів, які теж зменшились на 12 тис. грн., що є добре.

Величини загальних сум необоротних й оборотних активів ПП «Лубнимаш» у динаміці (рис. 2.1.)

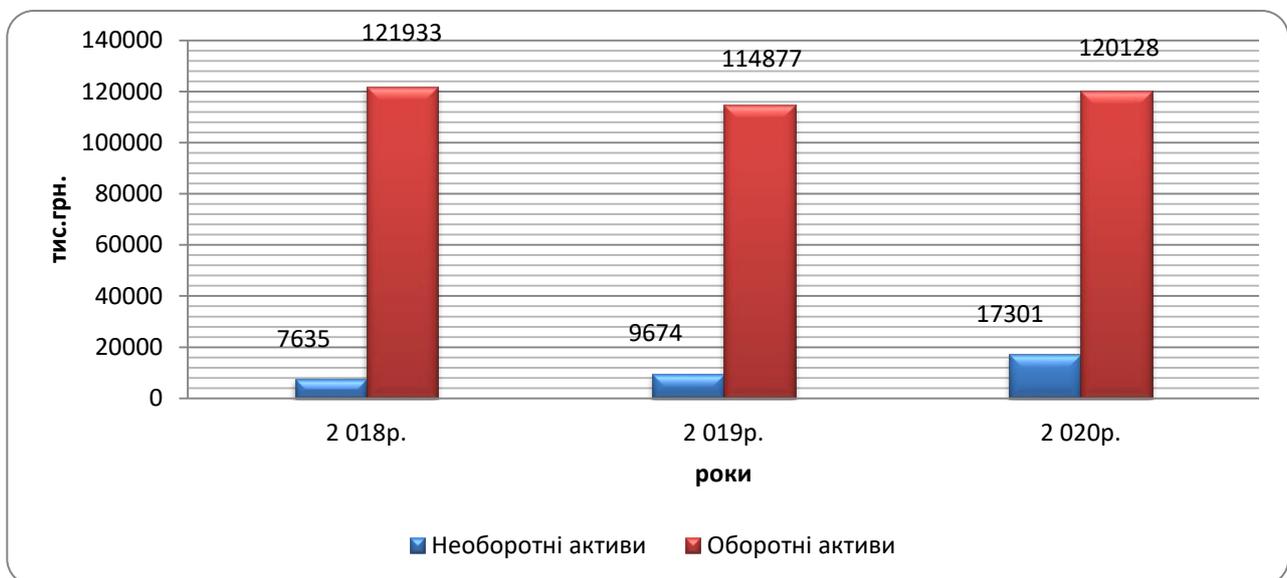

Рис. 2.1. Структурна динаміка активів ПП «Лубнимаш» у 2018–2020 рр.

Після детального аналізу активів вибраного для аналізу підприємства, нам потрібно проаналізувати структуру пасивів та виявити основні джерела зростання або спаду даної частини Балансу.

Протягом 2020 р. загальна величина власного капіталу зросла на 36,65 %, з 53181 тис. грн. у 2019 р. до 72672 тис. грн. у даному році. Таке збільшення власного капіталу є позитивним явищем, оскільки в ПП «Лубнимаш» зросла кредитоспроможність та фінансова самостійність на ринку. Тобто, підприємство має змогу проводити діяльність без використання зовнішніх

джерел фінансування та брати короткострокові та довгострокові кредити з гарантією їх повернення.

Сума поточних зобов'язань та забезпечень теж зменшилась на 197 тис. грн., або на 0,38 % відповідно. Дана зміна обумовлена передусім зменшенням кредиторської заборгованості на 5622 тис. грн., або на 11,81 % відповідно, що є позитивно для підприємства, оскільки зменшується кредитний тягар та ризик штрафних санкцій з ПП «ЛУБНИМАШ» за несвоєчасну сплату кредиту. Важливо відмітити, що інші поточні зобов'язання збільшилися на 10,88 %, або на 137 тис.грн.

Якщо аналізувати пасив ПП «ЛУБНИМАШ» за 2020 р., то можна побачити зростання власного капіталу на 84670 тис. грн., або на 7,81 %, що знову ж таки є добре.

Що стосується довгострокових зобов'язань і забезпечень, то дана стаття пасиву зменшилась на 13075 тис. грн., або на 77,99 %, що є суттєвою зміною для підприємства.

Незмінною є тенденція зменшення поточних зобов'язань та забезпечень: з 51879 тис. грн. у 2019 р. до 51682 тис. грн. у 2020 р. Таку суттєву зміну спричинила кредиторська заборгованість, яка протягом 2020 р. зменшилась з 47620 тис. грн. до 41998 тис. грн. Знову ж таки, дана зміна в 11,81 % є позитивною, оскільки з підприємства зменшуються зобов'язання перед банками та іншими кредиторами. Інші поточні зобов'язання збільшилися на 137 тис. грн., або на 10,88 %.

Динаміка основних складових пасиву балансу аналізованого підприємства (рис. 2.2.).

До «хворих» статей балансу ПП «Лубнимаш» відносяться:

- скорочення суми нерозподіленого прибутку протягом 2019 року;
- зростання дебіторської заборгованості більше, ніж на 40 % від суми оборотних активів;
- зменшення грошових коштів нижче 10 % від суми оборотних активів.

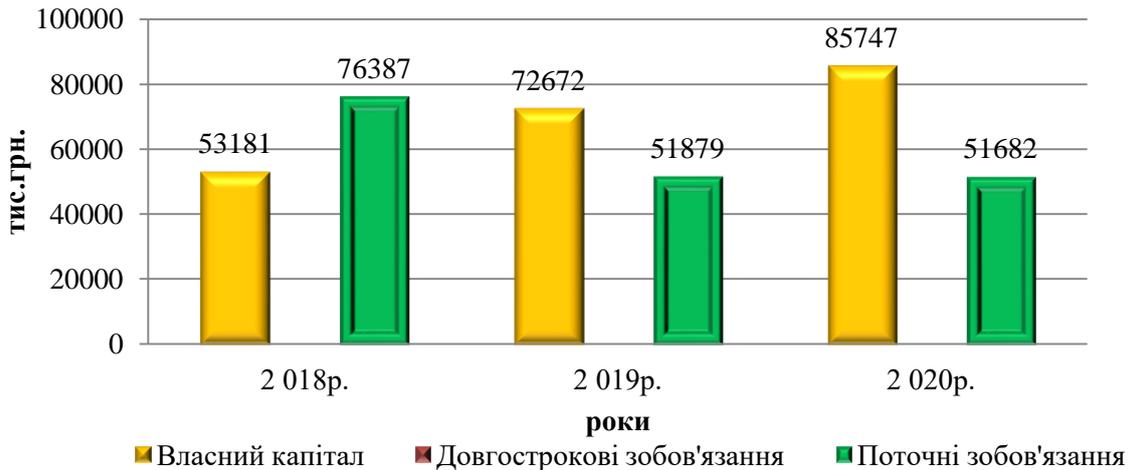

Рис. 2.2. Структурна динаміка пасивів ПП «Лубнимаш» у 2018–2020 рр.

До позитивних статей балансу даного підприємства належать:

- збільшення валюти балансу в кінці звітнього періоду порівняно з початком у 2018 році;
- збільшення статутного капіталу;
- збільшення нерозподіленого прибутку.

Власний капітал становить фінансову основу створення і розвитку підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми. Створення і нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу [65].

Власний капітал підприємства — це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями.

Власний капітал підприємства складається із: статутного капіталу; пайового капіталу; додатково вкладеного капіталу; іншого додаткового капіталу; резервного капіталу; нерозподіленого прибутку (непокритий збиток); неоплаченого капіталу; вилученого капіталу.

Розрахунок динаміки в структурі власного капіталу та його частки в загальному сукупному капіталі ПП «Лубнимаш» наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура і динаміка власного капіталу ПП «Лубнимаш»

Найменування статей	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+,-) в 2018–2019 рр.			Відхилення (+,-) в 2019–2020 рр.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %	Δ	%	темп зростання, %
Власний капітал	53181	100	72672	100	85747	100	19491	0,00	136,65	13075	0,00	117,99
1. Зареєстрований (пайовий) капітал	250	0,47	250	0,34	250	0,29	0	-0,13	100,00	0	-0,05	100,00
2. Капітал у дооцінках	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
3. Додатковий капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
<i>Всього інвестований капітал</i>	250	0,47	250	0,34	250	0,29	0	-0,13	100,00	0	-0,05	100,00
4. Резервний капітал	2647	4,98	3621	4,98	4275	4,99	974	0,01	-	654	0,00	-
5. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	50284	94,55	68801	94,67	81222	94,72	18517	0,12	136,82	12421	0,05	118,05
<i>Всього накопичений капітал</i>	53181	100,00	72672	100,00	85747	100,00	19491	0,00	136,65	13075	0,00	117,99
6. Неоплачений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
7. Вилучений капітал	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
<i>Всього капітал у розпорядженні</i>	53181	100,00	72672	100,00	85747	100,00	19491	0,00	136,65	13075	0,00	117,99
8. Інші резерви	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
Сукупний капітал	129568	100,00	124551	100,00	137429	100,00	—			—		
Частка власного капіталу в сукупному капіталі	—	41,04	—	58,35	—	62,39	—			—		

Перейдемо до безпосереднього аналізу структури власного капіталу ПП «Лубнимаш» спочатку за 2018–2019 рр., а потім за 2019–2020 рр.

Величина власного капіталу даного підприємства протягом 2019 року збільшилась на 19491 тис. грн., або на 36,65 %. Дане зростання є позитивним, тим паче, що причиною цього є стрімке збільшення нерозподіленого прибутку.

Зареєстрований капітал є незмінним протягом даного періоду і складає 250 тис. грн.

Величина резервного капіталу, яка складає 3621 тис. грн., є сталим показником в даному аналізованому періоді.

Як було сказано вище, нерозподілений прибуток (непокритий збиток) є основною причиною зростання власного капіталу підприємства. Так, його величина протягом 2018–2019 рр. збільшилась 19491 тис. грн., або на 36,82 % відповідно..

Накопичений капітал теж збільшився внаслідок нерозподіленого прибутку, що є знову ж таки добре.

На підприємстві відсутні неоплачений та вилучений капітали, що є ознакою позитивних статей балансу.

Структуру власного капіталу ПП «Лубнимаш» в аналізованих 2018 та 2019 рр. зображено на (рис. 2.3, 2.4, 2.5).

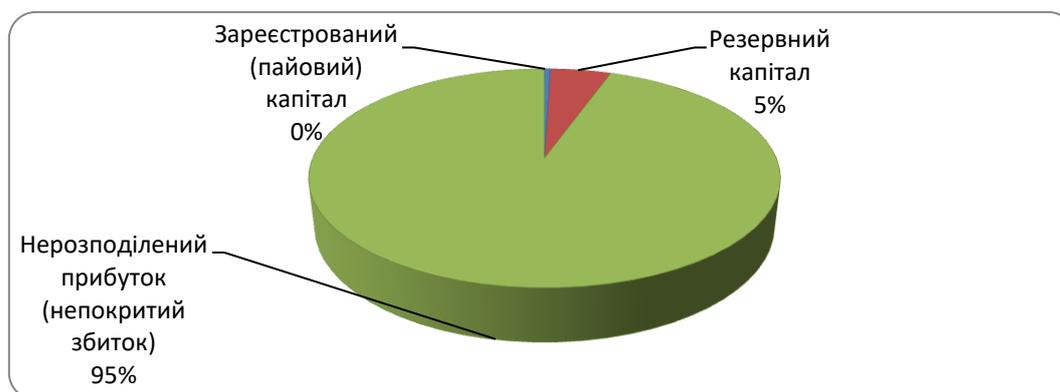

Рис. 2.3. Структура власного капіталу ПП «Лубнимаш» у 2018 р.

Рис. 2.4. Структура власного капіталу ПП «Лубнимаш» у 2019 р.

Тепер перейдемо до аналізу структури власного капіталу ПП «Лубнимаш» протягом 2019–2020 рр.

Загальна величина власного капіталу збільшилась на 13075 тис. грн., або на 17,99 % відповідно, що є добре, особливо якщо дане зростання обумовлене збільшенням нерозподіленого прибутку та додаткового капіталу.

Зареєстрований капітал підприємства залишається незмінним протягом аналізованого періоду. Резервний капітал збільшився на 654 тис. грн.

Величина нерозподіленого прибутку протягом 2020 рр. збільшилася на 12421 тис. грн., або на 18,05 %. Така тенденція є досить позитивною у діяльності даного ПП «Лубнимаш». Структуру власного капіталу оцінюваного підприємства за 2020 р. наведено нижче графічно на (рис. 2.5)

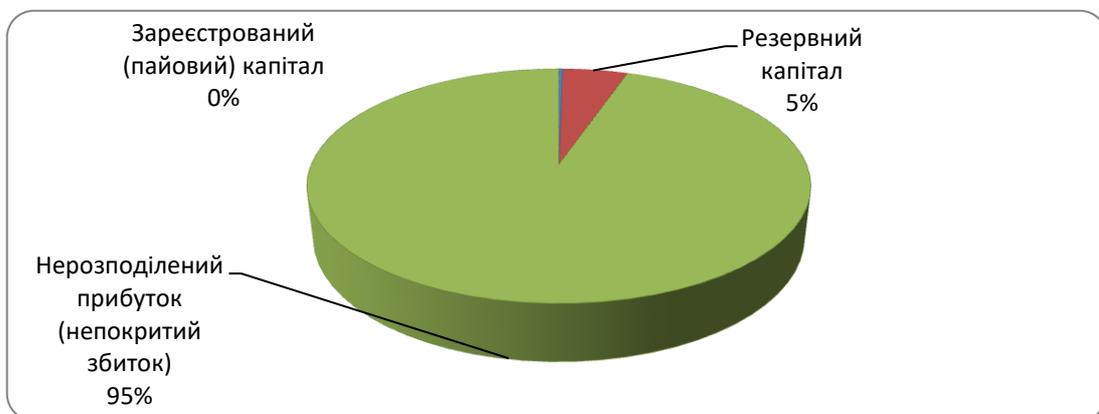

Рис. 2.5. Структура власного капіталу ПП «Лубнимаш» у 2020 році

Отже, як бачимо, величина власного капіталу підприємства зростає. Основними джерела даної тенденції є, в основному, збільшення нерозподіленого прибутку. Проте, не треба забувати про збільшення резервного та пайового капіталів, які мають значне місце у власному капіталі підприємства.

Позиковий капітал – це сума коштів, яка формується за рахунок банківських кредитів, одержаних підприємствам та інших тимчасово залучених коштів. До оборотного капіталу відносять статті розділу II активу балансу. Позиковий капітал включає статті розділу III пасиву балансу «Довгострокові зобов'язання» та розділу IV пасиву балансу «Поточні зобов'язання», його величина дорівнює сумі підсумків цих розділів.

Позиковий капітал підприємства можна розділити на дві групи: довгострокові кошти (відображаються в другому розділі пасиву балансу); короткострокові кошти (відображаються в третьому розділі пасиву балансу).

До довгострокового належать ті позикові кошти, термін погашення яких перевищує дванадцять місяців. До короткострокового позикового капіталу можна зарахувати кредити, позики, а також вексельні зобов'язання з терміном погашення менше одного року та кредиторську заборгованість [7].

Джерелами позикового капіталу є:

1) зовнішні: довгострокові позикові кошти (довгострокові кредити банків;облігаційні позики;кредити і позики небанківських установ;цільові державні кредити;фінансовий лізинг; податковий кредит і пільги); короткострокові позикові кошти (короткострокові кредити банків;кредити і займи небанківських установ;товарний кредит; податковий кредит);

2) внутрішні: довгострокові позикові кошти (відстрочена та прострочена заборгованість за майно;інші внутрішні довгострокові позикові кошти); короткострокові позикові кошти (кредити і позики не сплачені у визначений термін; товарний кредит) [4].

Перейдемо до безпосереднього аналізу позикового капіталу підприємства ПП «Лубнимаш» що представлений в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Структура і динаміка позикового капіталу ПП «Лубнимаш»

Найменування статей	2018 рік		2019 рік		2020 рік		Відхилення (+,-) в 2018-2019 рр.			Відхилення (+,-) в 2019-2020 рр.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %	Δ	%	темп зростання, %
Усього зобов'язань	76387	100	51879	100	51682	100	-24508	0,00	67,92	-197	0,00	99,62
<i>1. Довгострокові зобов'язання</i>	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
1.1. Довгострокові кредити банків	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-	-
1.2. Відстрочені податкові зобов'язання	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-	-
1.3. Цільове фінансування	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-	-
1.4. Страхові резерви	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-	-
1.5. Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-	-
<i>2. Поточні зобов'язання</i>	76387	100,00	51879	100,00	51682	100,00	-24508	0,00	67,92	-197	0,00	99,62
2.1. Короткострокові кредити банків	1800	2,36	3000	5,78	8288	16,04	1200	3,43	166,67	5288	10,25	276,27
2.2. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
2.3. Векселі видані	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
2.4. Заборгованість за товари, роботи, послуги	9458	12,38	5027	9,69	5709	11,05	-4431	-2,69	53,15	682	1,36	113,57
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками	63433	83,04	42593	82,10	36289	70,22	-20840	-0,94	67,15	-6304	-11,88	85,20
2.6. Доходи майбутніх періодів	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	-	0	0,00	-
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення	1696	2,22	1259	2,43	1396	2,70	-437	0,21	74,23	137	0,27	110,88
Сукупний капітал	129568	100	124551	100	137429	100	—			—		
Частка позикового капіталу в сукупному капіталі	—	58,96	—	41,65	—	37,61	—			—		

Проаналізуємо позиковий капітал ПП «Лубнимаш» окремо за 2018–2019 рр. та окремо за 2019–2020 рр.

Протягом першого аналізованого періоду загальна величина зобов'язань зменшилась на 24508 тис. грн., або на 32,08 %, що є позитивним явищем, так як з підприємства трохи зменшився тягар боргів.

Довгострокові зобов'язання відсутні.

Складніша структура поточних зобов'язань, яка налічує аж 7 елементів. Спочатку проаналізуємо їх зміну протягом заданого періоду. Дані зобов'язання зменшились на 24508 тис. грн., або на 32,02 % відповідно.

Отже, підприємство поступово та вчасно віддає кредити та позики, що є хорошою ознакою для підприємства.

Оскільки короткострокові кредити банків відсутні збільшилися на 1200 тис. грн. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями відсутні. Векселі видані теж відсутні, тому переходимо до аналізу заборгованостей, зокрема кредиторської. Величина заборгованості за товари, роботи та послуги зменшилась на 4431 тис. грн., або на 46,85 % відповідно. Такий спад існує тоді, коли підприємство постійно та вчасно віддає борги за продукцію постачальникам, що є безумовно добре.

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зменшилася на 20840 тис. грн., або на 32,85 % відповідно. Пов'язано це зі збільшенням майже всіх складових, що входять до даної заборгованості.

Доходи майбутніх періодів відсутні, тому я не розглядаю, а відразу перейдемо до аналізу інших поточних зобов'язань та забезпечень.

Структуру поточних та довгострокових зобов'язань можна побачити на (рис. 2.6).

Тепер необхідно проаналізувати позиковий капітал ПП «Лубнимаш» протягом 2019–2020 рр.

Загальна величина зобов'язань зменшилась на 197 тис. грн., або на 0,38 % відповідно, що є добре, адже підприємство стало менш винним фінансово перед кредиторами та постачальниками.

Рис. 2.6. Структура поточних та довгострокових зобов'язань ПП «Лубнимаш» у 2018-2020 рр.

Довгострокові зобов'язання відсутні.

Перейдемо до структури поточних зобов'язань. Цей розділ пасивів зменшився на 197 тис. грн., або на 0,38 % відповідно. Тобто, підприємство віддало значну частину кредитів та позик, що є позитивним явищем для діяльності підприємства.

Короткострокові кредити банків збільшилися на 5288 тис.грн., або на 176,27%..

Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями відсутні.

Векселі видані знову відсутні, тобто ми переходимо до аналізу кредиторської заборгованості. Величина даної заборгованості за товари, роботи та послуги збільшилась на 682 тис. грн., або на 13,57 % відповідно. Даний зріст означає, що підприємство не поступово віддає борги постачальникам та кредиторам, що є не дуже добре.

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зменшилась лише на 63,04 тис. грн., або на 14,8 % відповідно. Ця зміна є незначною, вона пов'язана зі негативною динамікою поточної кредиторської заборгованості за

отриманими авансами, що є добре для підприємства, адже воно погасило свої борги перед кредиторами.

Доходи майбутніх періодів теж відсутні, тому перейдемо до аналізу інших поточних зобов'язань та забезпечень. Їх величина збільшилася на 137 тис. грн., або на 10,88 % відповідно. Це говорить про те, що ПП «ЛУБНИМАШ» не погасило свої зобов'язання перед іншими кредиторами, що є негативним явищем.

Отже, в ході аналізу було виявлено, що ПП «ЛУБНИМАШ» має значну частину позикового капіталу, що є, як добре, так і погано. Хорошим є те, що воно контактує з багатьма кредиторами та залучає фінансові ресурси, необхідні для ведення своєї основної діяльності. А негативним є те, що на підприємство покладається значний кредитний тягар, що означає наявність постійної фінансової залежності та ризику неплатоспроможності у випадку дефіциту власних коштів.

2.3. Оцінка основних фінансових показників

Фінансова стійкість – це такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство платоспроможне. Іншими словами, фінансова стійкість підприємства – це таке його становище, коли вкладені в підприємницьку діяльність ресурси окупаються за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів [29].

Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування;
- потенційною спроможністю підприємства покрити термінові зобов'язання мобільними активами;

– часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування [57].

Фінансова стійкість є дуже важливою характеристикою фінансового стану будь-якого підприємства, так як показує його рівень платоспроможності та кредитоспроможності. Окрім цього, вона дає можливість проаналізувати ступінь фінансової незалежності володіння власним майном та його ефективного використання [25].

Фінансову стійкість підприємства ми оцінюємо на основі розрахунку відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та джерел їх безпосереднього фінансування.

Основними показниками фінансової стійкості підприємства є:

- наявність власних коштів підприємства в обороті;
- коефіцієнт фінансової стійкості;
- коефіцієнт автономії;
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику;
- коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу;
- коефіцієнт покриття запасів;
- коефіцієнт загальної заборгованості;
- коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталів.

Розглянемо детальніше як обчислюються дані коефіцієнти та розрахуємо їх на основі звітності ПП «Лубнимаш» й проаналізуємо (табл..2.4).

Можна сказати, що ПП «Лубнимаш» має достатню кількість власного оборотного капіталу, адже протягом 2018–2020 рр. даний показник є додатним.

Значення коефіцієнта фінансової стійкості протягом аналізованих років є меншим за норму. Як наслідок, підприємство не має достатньо джерел фінансування, які може використовувати тривалий час, проте динаміка показника є позитивною.

У 2018 році коефіцієнт автономії не перебуває в нормі, однак тенденція є позитивною. А тому, вже в 2019–2020 рр. показник є вище норми, що є добре.

Обернений до коефіцієнта автономії, коефіцієнт залежності має аналогічну тенденцію. Вона є позитивною, адже з кожним роком його значення зменшується, і вже в 2017 році показник знаходиться майже в нормі.

Схожа ситуація і з коефіцієнтом фінансового ризику. Так, у 2018 р. показник не знаходився в нормі, адже був більшим за 2. У 2019–2020 рр. коефіцієнт зменшився, що є позитивним явищем.

За 2018–2020 рр. коефіцієнт маневреності власного капіталу має вище, за нормативне, значення. Це вказує про присутність власного оборотного капіталу, що є позитивним. Разом з цим тенденція є негативною, це свідчить про те, що власний оборотний капітал ПП «Лубнимаш» зменшується.

Таблиця 2.4

Аналіз показників фінансової стійкості ПП «Лубнимаш»
у 2018–2020 рр.

Показники	2018 рік	2019 рік	Відхилення (+,-) в 2018-2019 рр.		2019 рік	2020 рік	Відхилення (+,-) в 2019-2020 рр.	
			Δ	темп зростання, %			Δ	темп зрост. %
Наявність власних коштів (В)	45546	62998	17452	138,32	62998	68446	5448	108,65
Коефіцієнт фінансової стійкості (Кфс)	0,410	0,583	0,173	142,15	0,583	0,624	0,040	106,94
Коефіцієнт автономії (Кфа)	0,410	0,583	0,173	142,15	0,583	0,624	0,040	106,94
Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	2,436	1,714	-0,722	70,35	1,714	1,603	-0,111	93,51
Коефіцієнт фінансового ризику (Кфр)	1,436	0,714	-0,722	49,70	0,714	0,603	-0,111	84,43
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу (Км)	0,856	0,867	0,010	101,22	0,867	0,798	-0,069	92,08
Коефіцієнт покриття запасів (Кпз)	0,568	0,719	0,152	126,73	0,719	0,822	0,102	114,24
Коефіцієнт загальної заборгованості (Кз)	0,590	0,417	-0,173	70,65	0,417	0,376	-0,040	90,29
Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталів (Ксп)	0,696	1,401	0,705	201,20	1,401	1,659	0,258	118,44

Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами знаходився в нормі лише в 2019 р., адже його значення було більше за 0,8.

Щодо 2018–2019 рр., то цей показник був нижчим за норму, а значить запаси недостатньо були забезпечені оборотними коштами.

Стосовно коефіцієнта загальної заборгованості можна стверджувати, що його значення перевищувало норму лише у 2018 р., тобто короткострокові та довгострокові зобов'язання займали вагому частку в активах підприємства. Динаміка є позитивною, як наслідок, вже в 2019–2020 рр. показник знаходився в нормі.

Якщо аналізувати коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталів, то можна побачити, що у 2018 р. на 1 грн. власних коштів припадає більше 1 грн. позик, що є негативним. У наступних роках ситуація покращилась, адже питома вага власного капіталу збільшилась, а позикового – навпаки.

Підсумовуючи аналіз, хочеться сказати, що ПП «Лубнимаш» має негативну фінансову стійкість, оскільки всі показники, які її характеризують, не є нормованими.

За результатами розрахунків визначають тип фінансової стійкості підприємства завдяки зведеній таблиці показників подано в таблиці 2.5 [57].

Таблиця 2.5

Класифікація типу фінансового стану підприємства ПП «Лубнимаш»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Загальна величина запасів	80243	87583	83299
Наявність власних коштів	45546	62998	68446
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	45546	62998	68446
Наявність загальних коштів	47346	65998	76734
$\Phi_B = B - Зп$	-34697	-24585	-14853
$\Phi_{ВД} = ВД - Зп$	-34697	-24585	-14853
$\Phi_{ЗК} = ЗК - Зп$	-32897	-21585	-6565
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi)$ $= \{S1(\pm\Phi_B), S2(\pm\Phi_{ВД}), S3(\pm\Phi_{ЗК})\}$	{0,0,0}	{0,0,0}	{0,0,0}

ПП «Лубнимаш» не має ні власних, ні довгострокових позикових, ні загальних коштів, адже їх величини є нижчими за 0.

Виходячи з вище сказаного, в організації існує дефіцит власних коштів, тому перша складова трикомпонентного показника приймаємо за 0.

Так як довгострокових зобов'язань аналізоване підприємство практично не має, то вони не можуть покрити той самий дефіцит власних коштів. Як наслідок, друга складова теж є від'ємною.

Короткострокових кредитів організація не бере, а тому підприємство не має наявності загальних коштів, адже вона й знову ж таки нижчою за 0. Тому, в трикомпонентному показнику фінансової стійкості третю частину теж приймаємо за 0.

Як наслідок, ПП «Лубнимаш» перебуває в кризовому становищі фінансової стійкості.

Отже, дане підприємство знаходиться на межі банкрутства, адже наявні грошові кошти та дебіторська заборгованість не покривають ні довгострокові, ні короткострокові запозичення, що дуже негативно впливає на його діяльність.

Ліквідність – це здатність оборотних засобів перетворюватися у грошові кошти, які необхідні для нормального функціонування підприємства, тобто можливість реалізувати наявні засоби (активи) для сплати у відповідні терміни своїх першочергових зобов'язань (пасивів), а також непередбачуваних боргів.

Ліквідність — можливість швидкого переведення активу в готівку без істотної втрати його вартості. Гроші є найбільш ліквідними активами [22].

У загальному розумінні ліквідність - це здатність цінностей легко перетворюватись на гроші, тобто абсолютно ліквідні засоби.

Ознакою ліквідності є перевищення оборотних активів над короткостроковими зобов'язаннями, тобто наявність чистого робочого капіталу (власного оборотного капіталу) [26].

Спочатку побудуємо баланс ліквідності, який покаже, який тип ліквідності має організація на найближчий час (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Баланс ліквідності ПП «Лубнимаш»

Актив	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Пасив	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Надлишок +,-		
								2018 рік	2019 рік	2020 рік
Група А1 Грошові кошти	51	197	94	Група П1 Поточні зобов'язання Кредит. заборгован. за товари, роботи	74587	48879	43394	-74536	-48682	-43300
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	34188	20877	32175	Група П2 Короткострокові кредити банку	1800	3000	8288	32388	17877	23887
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	87694	93803	87859	Група П3 Довгострокові зобов'язання	0	0	0	87694	93803	87859
Група А4 Необоротні активи	7635	9674	17301	Група П4 Власний капітал	53181	72672	85747	45546	62998	68446
Баланс гр.1+2+3+4	129568	124551	137429	Баланс гр.1+2+3+4	129568	124551	137429	0	0	0

Окрім складання балансу ліквідності, ми маємо розрахувати такі показники, що наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників ліквідності ПП «ЛУБНИМАШ» за 2018–2020 рр.

Показники	2018 рік	2019 рік	Відхилення (+,-) в 2018-2019 рр.		2019 рік	2020 рік	Відхилення (+,-) в 2019-2020 рр.	
			Δ	темп зростання, %			Δ	темп зростання, %
Власний оборотний капітал (ВОК)	45546	62998	17452	138,32	62998	68446	5448	108,65
Загальний коефіцієнт ліквідності (Кпл)	1,596	2,214	0,618	138,72	2,214	2,324	0,110	104,97
Коефіцієнт швидкої ліквідності (Кшл)	0,448	0,406	-0,042	90,63	0,406	0,624	0,218	153,71
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кал)	0,001	0,004	0,003	568,75	0,004	0,002	-0,002	47,90
Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей (Клтмц)	1,148	1,808	0,660	157,50	1,808	1,700	-0,108	94,02
Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості (Клдз)	0,448	0,402	-0,045	89,91	0,402	0,623	0,220	154,70

Як вже зазначалось, величина власного оборотного капіталу ПП «ЛУБНИМАШ» протягом аналізованого періоду є додатною. Це свідчить про те, що підприємству вистачає власних коштів для забезпечення стабільності та безперебійності своєї діяльності.

Не дивлячись на те, що загальний коефіцієнт ліквідності зростає у динаміці, його значення в 2018 р. не є нормованим. Тобто, в цьому періоді оборотних активів недостатньо для вчасного погашення короткострокових зобов'язань, що тягне за собою відсутність платоспроможності. У наступних роках підприємство було більш забезпечене оборотними активами для погашення своїх поточних зобов'язань, що є позитивним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом 2018–2019 рр. також не відповідає нормі. Це, в свою чергу, говорить про нестачу величини наявних та залучених коштів для погашення своїх поточних зобов'язань. Однак в 2020 р.

прослідковується вже значення, вище за норму, що свідчить про можливість найближчим часом погасити свої борги.

Абсолютної ліквідності аналізоване підприємство не має, бо воно не може негайно погасити свої зобов'язання..

Стосовно коефіцієнта ліквідності товарно–матеріальних цінностей можна зазначити, що найкраще запаси покривають короткострокові зобов'язання у 2019 році. Різнобічна тенденція свідчить про нестабільність ситуації щодо ліквідності запасів, що є негативним.

Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості поступово зростає в динаміці, не дивлячись на спад у 2019 р. Тобто, дебіторська заборгованість значною мірою буде використана для погашення власних короткострокових зобов'язань, що є добре.

Отже, ПП «ЛУБНИМАШ» не є абсолютно ліквідним, хоч і має власних оборотних коштів. Аби покращити своє становище, підприємству потрібно збільшити обсяг грошових коштів та загалом оборотних активів для вчасного або негайного погашення короткострокових зобов'язань.

Узагальненим поняттям, що характеризує не лише ефективність, а й динаміку розвитку підприємств за ринкових умов є ділова активність.

Ділова активність – це комплексна характеристика, яка відображає зусилля підприємств, спрямовані на забезпечення динамічності розвитку і досягнення поставлених цілей у різних напрямках діяльності.

Ділова активність підприємства – полягає у зусиллях та діях підприємства, що направляються на розвиток та досягненні поставлених цілей підприємства. За допомогою його аналізу можна дізнатися про те, як використовуються підприємством вкладені в активи фінансові ресурси через визначення кількості оборотів, які створюють кошти, що вкладаються у певні групи активів, а ще визначені джерела фінансування, зокрема коефіцієнти обертання та кількості днів, протягом яких здійснюється оборот, що називається періодом обороту [25].

Основними цілями оцінки та аналізу ділової активності підприємств є здійснення ефективних управлінських рішень з метою забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності за умов ринкового середовища.

На мікрорівні кількісна оцінка ділової активності здійснюється здебільшого за двома напрямками:

- аналіз динаміки загальних показників господарської діяльності: обсяг капіталу, інвестованого в діяльність підприємства (обсяг активів), обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), прибуток;
- аналіз ефективності використання ресурсів підприємства [28].

Ступінь ділової активності на рівні підприємства визначається за допомогою коефіцієнтів оборотності:

- коефіцієнта оборотності оборотних активів;
- коефіцієнта ефективності використання ресурсів;
- коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості;
- тривалості оборотів дебіторської та кредиторської заборгованості;
- коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості;
- коефіцієнта оборотності матеріальних запасів;
- періоду обороту власного оборотного капіталу.

Розрахунок зазначених показників наведено у таблиці 2.8.

Коефіцієнт ефективності використання ресурсів має різну тенденцію протягом аналізованого періоду. Зокрема, в 2018–2019 рр. він має тенденцію до зростання, однак не знаходиться в нормі. У 2020 році ситуація погіршилась, адже значення даного коефіцієнта зменшилось на 34,93 % відповідно. Отже, ПП «Лубнимаш» не ефективно використовує власні ресурси, що призводить до погіршення ділової активності на ринку.

Ділову активність підприємства визначають за умови виконання так званого «золотого правила» економіки підприємства:

Таблиця 2.8

Показники ділової активності ПП «ЛУБНИМАШ» за 2018–2020 рр.

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темп зростання, %	
					2019/2018	2020/2019
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) (К _{ООА})	5,226	3,646	3,545	69,78	97,22
2	Коефіцієнт ефективності використання ресурсів (К _{вок})	0,125	0,153	0,100	123,14	65,07
3	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (К _{одз})	10,746	15,682	15,704	145,94	100,14
4	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів (Т _{одз})	33,967	23,275	23,242	68,52	99,86
5	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (К _{окз})	4,225	7,166	9,297	169,59	129,74
6	Період погашення (інкасації) кредиторської заборгованості, днів (Т _{окз})	86,621	50,938	39,261	58,81	77,08
7	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (К _{овз})	4,481	4,942	4,814	110,30	97,41
8	Період оборотності власного оборотного капіталу (П _{вок})	41,776	45,880	57,585	109,82	125,51

$$T_{пр} > T_r > T_k > 100\%, \quad (2.1)$$

де $T_{пр}$ – темп зростання прибутку до оподаткування, %;

T_r – темп збільшення обсягу реалізації, %;

T_k – темп зростання авансованого капіталу, % [14].

Відобразимо золоте правило на основі фінансової звітності за 2018–2020 рр. ПП «Лубнимаш» за кожен рік окремо:

{112,06 % < 137,81 % > 97,62 % < 100 %} – 2018 рік;

{119,80 % < 122,36 % > 96,13 % < 100 %} – 2019 рік;

{68,61 % < 96,48 % < 110,34 % > 100 %} – 2020 рік.

Як бачимо, у 2017 та 2018 роках ситуація однакова. Економічний потенціал має тенденцію до спаду, тобто діяльність підприємства не розширюється. Прибуток у 2019 році збільшився, порівняно з 2018 роком, однак приріст є меншим, чим виручки. Тобто, витрати збільшуються швидшими темпами, ніж доходи, що негативно впливає на діяльність організації.

Стосовно 2020 р., то тут «золоте правило» теж не виконується. Можливості підприємства все одно не збільшуються. Порівняно зі зменшенням виробничого потенціалу, обсяг реалізації зростає меншими темпами, тобто ресурси ПП «Лубнимаш» стало ще менш ефективно використовувати.

ПП «Лубнимаш» є найбільшим підприємством, що випускає технологічне обладнання для повного задоволення потреб млинової, елеваторної і інших галузей промисловості, підймальне і такелажне устаткування, будівельні збірні сільськогосподарські металоконструкції, комбікорми, насінневий матеріал, засоби захисту тварин і рослин.

Проведений комплексний аналіз ґрунтується на висвітленні основних проблем та позитивних сторін діяльності організації. Так в ході аналізу встановлено, що підприємство має критичний фінансовий стан, баланс не є ліквідним, як і організація в цілому. Причиною цього є відсутність нерівностей активів з пасивами. ПП «Лубнимаш» є платоспроможним підприємством, оскільки більшість показників, які характеризують дану фінансову категорію, відповідають нормам. Організація не має від'ємного власного оборотного капіталу, що свідчить про можливість погашення своїх зобов'язань наявними оборотними коштами. З діловою активністю у підприємства теж проблеми. Періоди погашення заборгованостей не є довгими. Як наслідок, воно має досить тривалі операційний та фінансовий цикли, що ускладнює стабільність діяльності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ

ПП «ЛУБНИМАШ»

3.1. Оцінка показників рентабельності діяльності підприємства

Рентабельність вимірюється за допомогою системи відносних показників, які характеризують ефективність роботи підприємства в цілому, його структурних підрозділів, прибутковість різних видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної), вигідність виробництва окремих видів продукції. Показники рентабельності використовуються як інструмент в інвестиційній політиці та ціноутворенні, під час вибору варіантів формування асортименту і структури продукції тощо.

Залежно від мети аналізу показники рентабельності доцільно об'єднати у такі групи:

1) показники, що базуються на витратному підході:

- рентабельність продукції;
- загальна і чиста рентабельність окремих видів діяльності;
- рентабельність інвестиційних проектів;
- коефіцієнти окупності здійснених витрат.

2) показники, що базуються на дохідному підході, тобто характеризують прибутковість продажу:

- загальна і чиста рентабельність продажу продукції;
- рентабельність доходу від операційної діяльності.

3) показники, в основі яких ресурсний підхід:

- загальна і чиста рентабельність сукупного капіталу;
- загальна і чиста рентабельність власного капіталу;
- загальна і чиста рентабельність основних засобів і запасів;
- коефіцієнти окупності сукупного капіталу і власного капіталу;

- періоди окупності сукупного капіталу і власного капіталу.

Показники рентабельності, що базуються на витратному підході, характеризують прибутковість здійснених витрат (виробничих, операційних, інвестиційних тощо) в процесі діяльності підприємства. Для їх розрахунку використовуються показники прибутку (збитку) від реалізації окремих видів продукції, валового прибутку (збитку), прибутку (збитку) від окремих видів діяльності, а також чистого прибутку (збитку), що співвідносяться з повною собівартістю одиниці продукції, собівартістю реалізованої продукції, витратами за видами діяльності тощо.

Витратні показники рентабельності визначають, скільки підприємство отримує прибутку (збитку) з кожної гривні, витраченої на здійснення певного виду діяльності. Ці показники використовують під час обґрунтування пріоритетів у формуванні виробничої програми підприємства.

Важливими показниками, що співвідносять чистий дохід з витратами, є коефіцієнти окупності витрат. Коефіцієнт окупності характеризує величину, на яку чистий дохід покриває здійснені витрати.

Показники рентабельності, що базуються на дохідному підході, розраховують як відношення прибутку (збитку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до чистого доходу.

Ці показники характеризують ефективність комерційної діяльності підприємства та відображають суму прибутку (збитку), яку отримує підприємство з кожної гривні продажу. Рентабельність реалізації розраховується за окремими видами продукції, видами діяльності та в цілому по підприємству.

Показники рентабельності, в основі яких ресурсний підхід, дають можливість визначити прибутковість використаних ресурсів або капіталу підприємства (власного, основного, оборотного тощо). Вони визначаються як відношення прибутку (збитку) до оподаткування і чистого прибутку (збитку) до вартості капіталу (активів) або їх складових.

Результати розрахунку показують ефективність використання підприємством капіталу (активів) та їх видів. Коефіцієнти окупності капіталу подібні до витратних показників окупності, але замість величини витрат у знаменнику наводиться вартість сукупного капіталу (власного капіталу).

Ресурсні показники рентабельності використовуються у сфері управління капіталом і цікавлять різних суб'єктів аналізу, зокрема адміністрацію підприємства – прибутковість сукупного капіталу, потенційних інвесторів і кредиторів – віддача на вкладений капітал, власників і засновників – прибутковість власного капіталу.

Системне дослідження показників рентабельності дає змогу комплексно оцінити ефективність господарської діяльності підприємства. У табл.3.1 наведено три групи показників рентабельності та окупності, розрахунок яких проводиться за інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Співвідношення між валовим прибутком (збитком) і собівартістю реалізованої продукції характеризує рентабельність (збитковість) виробничих витрат. Цей показник свідчить, яку суму валового прибутку (збитку) підприємство одержало в розрахунку на 1 грн витрат, вкладених у формування собівартості.

Для характеристики ефективності операційної діяльності використовується показник рентабельності (збитковості) операційних витрат. Він визначається відношенням фінансового результату (прибутку, збитку) від операційної діяльності до операційних витрат і показує, скільки отримано прибутку (збитку) від операційної діяльності з 1 грн операційних витрат.

Ефективність господарської діяльності підприємства характеризують показники загальної і чистої рентабельності (збитковості) витрат господарської діяльності. Вони визначаються як відношення відповідно фінансового результату (прибутку, збитку) до оподаткування і чистого фінансового результату (прибутку, збитку) до витрат господарської діяльності.

Таблиця 3.1

Система показників рентабельності та окупності ПП «Лубнимаш» за 2018-2020 рр.

Показник	Економічний зміст	Порядок розрахунку за даними форм № 1, 2 (рядки, графи)	Роки			Відхилення (+,-)	
			2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Показники рентабельності та окупності витрат (витратні показники)</i>							
Рентабельність (збитковість) виробничих витрат, %	<u>Валовий: прибуток (збиток)</u> Собівартість реалізованої продукції	Ф. № 2: 2090 $(2095) \times 100$ Ф. № 2: 2050	11,03	10,96	10,37	-0,07	-0,66
Рентабельність (збитковість) операційних витрат, %	Фінансовий результат від операційної діяльності: <u>прибуток (збиток)</u> Операційні витрати	Ф. № 2: 2190 $(2195) \times 100$ Ф. № 2: 2050+2130+2150+2180	6,14	5,8	4,2	-0,34	-1,94
Загальна рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності, %	Фінансовий результат до оподаткування: <u>прибуток (збиток)</u> Витрати господарської діяльності	Ф. № 2: 2290 $(2295) \times 100$ Ф. № 2: 2050+2130+2150+2180+ +2250+2255+2270	5,93	5,81	4,06	-0,12	-1,87

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Чиста рентабельність (збитковість) витрат господарської діяльності, %	Чистий фінансовий результат: <u>прибуток (збиток)</u> Витрати господарської діяльності	Ф. № 2: $\frac{2350}{(2355) \times 100}$ Ф. № 2: $2050+2130+$ $+2150+2180+2250$ $+2255$ $+2270+2300$ (витрати)	0,43	0,47	0,28	0,04	-0,15
Коефіцієнт окупності виробничих витрат	Чистий дохід від <u>реалізації продукції</u> Собівартість реалізованої продукції	Ф. № 2: $\frac{2000}{2050}$	1,11	1,109	1,104	-0,001	-0,006
Коефіцієнт окупності операційних витрат	<u>Операційний дохід</u> Операційні витрати	Ф. № 2: $\frac{2000+2120}{2050+2130+2150+2180}$	1,06	1,05	1,042	-0,01	-0,018
Коефіцієнт окупності адміністративних витрат	Чистий дохід від <u>реалізації продукції</u> Адміністративні витрати	Ф. № 2: $\frac{2000}{2130}$	27,06	26,57	22,72	-0,49	-4,34
Коефіцієнт окупності витрат на збут	Чистий дохід від <u>реалізації продукції</u> Витрати на збут	Ф. № 2: $\frac{2000}{2150}$	184,65	142,9	92,92	-41,75	-91,73

1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Показники рентабельності реалізованої продукції (дохідні показники)</i>							
Рентабельність (збитковість) продажу, %	<u>Валовий: прибуток (збиток)</u> Чистий дохід від реалізації продукції	$\frac{\text{Ф. № 2: 2090}}{\text{Ф. № 2: 2000}} \times 100$ (2095)	9,94	9,89	9,39	-0,05	-0,55
Рентабельність (збитковість) доходу від операційної діяльності, %	Фінансовий результат від операційної діяльності: <u>прибуток (збиток)</u> Операційний дохід	$\frac{\text{Ф. № 2: 2190}}{\text{Ф. № 2: 2000} + 2120} \times 100$ (2195)	5,78	5,48	4,04	-0,3	-1,74
<i>Показники рентабельності та окупності капіталу (активів) (ресурсні показники)</i>							
Загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %	Фінансовий результат до оподаткування: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість капіталу	$\frac{\text{Ф. № 2: 2290}}{\text{Ф. № 1: (1900, гр.3+1900, гр.4)} \div 2} \times 100$ (2295)	15,2	18,08	12,5	2,88	-2,7
Чиста рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %	Чистий фінансовий результат: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість капіталу	$\frac{\text{Ф. № 2: 2350}}{\text{Ф. № 1: (1900, гр.3+1900, гр.4)} \div 2} \times 100$ (2355)	12,45	14,76	9,98	2,31	-2,47
Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	Фінансовий результат до оподаткування: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість власного капіталу	$\frac{\text{Ф. № 2: 2290}}{\text{Ф. № 1: (1495, гр.3+1495, гр.4)} \div 2} \times 100$ (2295)	44,28	37,95	20,68	-6,33	-23,6

1	2	3	4	5	6	7	8
Чиста рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	Чистий фінансовий результат: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість власного капіталу	Ф. № 2: $\frac{2350}{(2355)} \times 100$ Ф. № 1: $\frac{(1495, \text{гр.3} + 1495, \text{гр.4})}{2}$	36,29	30,97	16,5	-5,32	-19,79
Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %	Фінансовий результат до оподаткування: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість основних засобів і запасів	Ф. № 2: $\frac{2290}{(2295)} \times 100$ Ф. № 1: $\frac{((1010+1100+1110), \text{гр.3} + (1010+1100+1110), \text{гр.4})}{2}$	25,82	25,79	16,56	-0,03	-9,26
Чиста рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів, %	Чистий фінансовий результат: <u>прибуток (збиток)</u> Середньорічна вартість основних засобів і запасів	Ф. № 2: $\frac{2350}{(2355)} \times 100$ Ф. № 1: $\frac{((1010+1100+1110), \text{гр.3} + (1010+1100+1110), \text{гр.4})}{2}$	21,16	21,06	13,21	-0,1	-7,95
Коефіцієнт окупності сукупного капіталу	Чистий дохід від <u>реалізації продукції</u> Середньорічна вартість капіталу	Ф. № 2: $\frac{2000}{(1900, \text{гр.3} + 1900, \text{гр.4})}{2}$	2,7	3,27	3,18	0,57	0,48

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт окупності власного капіталу	Чистий дохід від <u>реалізації продукції</u> Середньорічна вартість власного капіталу	$\frac{\text{Ф. № 2: 2000}}{\text{Ф. № 1: (1495, гр.3+1495, гр.4)} \div 2}$	7,84	6,86	5,26	-0,98	-2,58
Період окупності сукупного капіталу, років	Середньорічна вартість <u>капіталу</u> Чистий прибуток	$\frac{\text{Ф. № 1: (1900, гр.3+1900, гр.4)} \div 2}{\text{Ф. № 2: 2350}}$	8,03	6,77	10,02	-1,26	1,99
Період окупності власного капіталу, років	Середньорічна вартість <u>власного капіталу</u> Чистий прибуток	$\frac{\text{Ф. № 1: (1495, гр.3+1495, гр.4)} \div 2}{\text{Ф. № 2: 2350}}$	2,75	3,23	6,06	0,48	3,31

Важливими показниками, що співвідносять доходи і витрати підприємства, є коефіцієнти окупності. Зокрема, коефіцієнти окупності виробничих витрат, адміністративних витрат і витрат на збут визначаються як відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до відповідно витрат, які формують собівартість реалізованої продукції, адміністративних витрат і витрат на збут. Коефіцієнт окупності операційних витрат характеризує співвідношення між операційним доходом та операційними витратами.

Для ПП «Лубнимаш» за 2018-2020 рр. підприємство має негативну динаміку всіх показників рентабельності витрат. Так, спостерігається зниження показників, які характеризують прибутковість основної, операційної та в цілому господарської діяльності підприємства. Якщо в базовому році на 1 грн операційних витрат і витрат господарської діяльності було одержано 6,14 і 5,93 коп. відповідного прибутку, то в звітному році ці показники знизилась до 5,8 і 8,81 коп. Такі зміни пояснюються випереджальним зростанням витрат над фінансовими результатами.

Позитивною є динаміка більшості показників окупності витрат, серед яких зменшився коефіцієнт окупності виробничих витрат, операційних витрат, адміністративних витрат та витрат на збут.

Рентабельність (збитковість) продажу показує, скільки валового прибутку (збитку) надходить підприємству з кожної гривні чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Рентабельність (збитковість) доходу від операційної діяльності визначається відношенням фінансового результату (прибутку, збитку) від операційної діяльності до операційного доходу.

Спостерігається також зниження показників рентабельності реалізованої продукції та рентабельності капіталу (активів). Наприклад, рентабельність продажу знизилась на 0,55 в. п. (із 9,89 до 9,39 %), загальна і чиста рентабельність сукупного капіталу – на 2,7 в. п. (із 18,08 до 12,5 %).

Показники рентабельності капіталу (активів) відображають ефективність використання капіталу підприємства. Так, показники загальної рентабельності

(збитковості) сукупного капіталу і власного капіталу характеризують ефективність використання відповідно всього капіталу підприємства та окремо власного капіталу з погляду одержання на одиницю їх середньорічної вартості фінансового результату (прибутку, збитку) до оподаткування. Показники чистої рентабельності (збитковості) сукупного капіталу і власного капіталу визначаються за чистим фінансовим результатом (прибутком, збитком) підприємства.

Загальна рентабельність (збитковість) основних засобів і запасів показує, скільки одержано фінансового результату (прибутку, збитку) до оподаткування на 1 грн середньорічної вартості основних засобів і запасів.

Аналогічний зміст має показник чистої рентабельності (збитковості) основних засобів і запасів, який визначається за чистим фінансовим результатом (прибутком, збитком).

Коефіцієнти окупності сукупного капіталу і власного капіталу показують, скільки підприємство одержало чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у розрахунку на 1 грн середньорічної вартості відповідно капіталу і власного капіталу. За умови одержання підприємством чистого прибутку визначаються показники періоду окупності сукупного капіталу і власного капіталу (в роках) як відношення середньорічної вартості відповідно капіталу і власного капіталу до чистого прибутку.

Період окупності сукупного капіталу збільшився з 6,77 до 10,02 року, а власного капіталу – з 3,23 до 6,06 року.

У процесі аналізу рентабельності оцінюється рівень виконання прийнятих параметрів (плану, прогнозу тощо), вивчається динаміка показників, здійснюється факторний аналіз зміни їх рівня, визначаються резерви підвищення рентабельності.

3.2. Факторний аналіз рентабельності капіталу

У процесі аналізу відносних показників ефективності діяльності підприємства важливим завданням є дослідження впливу факторів на зміну їх рівня. Результати факторного аналізу показників рентабельності дають можливість оптимізувати виробництво різних видів продукції та витрати, узгоджуючи це з кон'юнктурою ринку.

На рівень і динаміку показників рентабельності впливає сукупність виробничо-господарських факторів: рівень організації виробництва та управління; структура майна і джерел формування капіталу; ефективність використання ресурсів; обсяги, якість та структура продукції; фінансові результати за видами діяльності. Результати факторного аналізу показників рентабельності мають бути покладені в основу обґрунтування управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Факторний аналіз загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу.

Модель факторного аналізу показника загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу:

$$PK = \frac{\PhiЗ}{K} \times 100 = \frac{\PhiР \times ЧД}{K \times ЧД} \times 100 = \frac{\PhiР}{ЧД} \times 100 \times \frac{ЧД}{K} = PP \times КОК, \quad (3.1)$$

де PK – загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, %;

$\PhiР$ – фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток);

K – середньорічна вартість капіталу;

$ЧД$ – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

PP – рентабельність (збитковість) реалізації, %;

$КОК$ – коефіцієнт обертання (окупності) капіталу.

Отже, на зміну загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу впливають два фактори:

- 1) рентабельність (збитковість) реалізації (PP);

2) коефіцієнт обертання капіталу (*КОК*).

Формула (3.1) характеризує вплив показників рентабельності реалізації (*РР*) та ділової активності підприємства (*КОК*) на ефективність використання капіталу (*ПК*). Модель факторного аналізу показує, що прибутковість використання сукупного капіталу зумовлена як політикою ціноутворення та рівнем собівартості реалізованої продукції (вони комплексно відображаються у показникові рентабельності реалізації), так і діловою активністю підприємства, яка вимірюється коефіцієнтом обертання капіталу. Звідси можна окреслити шляхи підвищення загальної рентабельності сукупного капіталу: за низької прибутковості реалізації продукції необхідно намагатися прискорити оборотність капіталу і, навпаки, низьку ділову активність підприємства можна компенсувати зниженням собівартості продукції або підвищенням цін, тобто зростанням рентабельності реалізації.

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну показника загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу (табл. 3.2). Для розрахунків використаємо інформацію форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за базовий і звітний роки.

Таблиця 3.2

Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) сукупного капіталу ПП «Лубнимаш»

№ з/п	Показник	Умовне позначення	Базовий рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)	
					абсолютне	відносне, %
А	Б	В	1	2	3=2-1	4=3÷1×100
1.	Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	<i>ФР</i>	23880	16383	-7497	-31,39
2.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	<i>ЧД</i>	431761	416577	-15184	-3,52
3.	Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	<i>К</i>	132059,5	130990	-1069,5	-0,81
4.	Загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, % (п.1÷п.3×100)	<i>РК</i>	18,08	12,5	-5,58	х
5.	Рентабельність (збитковість) реалізації, % (п.1÷п.2×100)	<i>РР</i>	5,53	3,93	-1,6	х
6.	Коефіцієнт обертання капіталу (п.2÷п.3)	<i>КОК</i>	3,26	3,18	-0,08	-2,45

За даними табл. 3.2 розраховують умовний показник загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу, %:

$$PK_{ум} = PP_1 \times KOK_0; \quad (3.2)$$

$$PK_{ум} = 3,93 \times 3,26 = 12,81,$$

Тоді загальна зміна (+,-) загальної рентабельності (збитковості) сукупного капіталу, в. п.:

$$\Delta PK = PK_1 - PK_0, \quad (3.3)$$

$$\Delta PK = 12,5 - 18,08 = -5,58,$$

у тому числі за рахунок факторів:

- 1) рентабельності (збитковості) реалізації:

$$\Delta PK_{PP} = PK_{YM} - PK_0; \quad (3.4)$$

$$\Delta PK_{PP} = 12,81 - 18,08 = -5,27;$$

2) коефіцієнта обертання капіталу:

$$\Delta PK_{КОК} = PK_1 - PK_{YM}, \quad (3.5)$$

$$\Delta PK_{КОК} = 12,5 - 12,81 = -0,31$$

Перевірка розрахунків:

$$\Delta PK = \Delta PK_{PP} + \Delta PK_{КОК}, \quad (3.6)$$

$$\Delta PK = -5,27 - 0,31 = -5,58$$

Зниження загальної рентабельності сукупного капіталу з 18,08 % у базовому році до 12,5 % у звітному, тобто на 5,58 в. п., пояснюється впливом таких факторів. За рахунок зниження показника рентабельності реалізації на 1,6 в. п. загальна рентабельність сукупного капіталу знизилась на 5,27 в. п. Скорочення коефіцієнта обертання капіталу на 0,08 (2,45 %) сприяло зниженню загальної рентабельності сукупного капіталу на 0,31 в. п. Таким чином, зниження прибутковості реалізації продукції та скорочення обертання капіталу мали негативний вплив на ефективність використання сукупного капіталу.

Факторний аналіз загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу.

Модель факторного аналізу показника загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу:

$$\begin{aligned} PK &= \frac{\Phi P}{BK} \times 100 = \frac{\Phi P}{K} \times 100 \times \frac{K}{BK} = \frac{\Phi P}{K} \times 100 \times \frac{ЧД}{K} \times \frac{K}{BK} = \\ &= \frac{\Phi P}{ЧД} \times 100 \times \frac{ЧД}{ОА} \times \frac{ОА}{K} \times \frac{K}{BK} = \frac{\Phi P}{ЧД} \times 100 \times \frac{ЧД}{ОА} \times \frac{ОА}{ПЗ} \times \frac{ПЗ}{K} \times \frac{K}{BK} = \quad (3.7) \\ &= PK \times K\PhiЗ = PP \times КОК \times K\PhiЗ = PP \times КОА \times Ч^{ОА} \times K\PhiЗ = \\ &= PP \times КОА \times КЗЛ \times Ч^3 \times K\PhiЗ, \end{aligned}$$

де PBK – загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, % – відношення фінансового результату до оподаткування: прибутку (збитку) (ΦP) до середньорічної вартості власного капіталу (BK), виражене у відсотках;

PK – загальна рентабельність (збитковість) сукупного капіталу, % – відношення фінансового результату до оподаткування: прибутку (збитку) (ΦP) до середньорічної вартості капіталу (K), виражене у відсотках;

$K\Phi Z$ – коефіцієнт фінансової залежності – відношення середньорічної вартості капіталу (K) до середньорічної вартості власного капіталу (BK);

PP – рентабельність (збитковість) реалізації, % – відношення фінансового результату до оподаткування: прибутку (збитку) (ΦP) до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($\mathcal{U}\mathcal{D}$), виражене у відсотках;

KOK – коефіцієнт обертання капіталу – відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($\mathcal{U}\mathcal{D}$) до середньорічної вартості капіталу (K);

KOA – коефіцієнт обертання оборотних активів – відношення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ($\mathcal{U}\mathcal{D}$) до середньорічної вартості оборотних активів (OA);

$\mathcal{U}^{OA}$ – частка (коефіцієнт) оборотних активів у капіталі – відношення середньорічної вартості оборотних активів (OA) до середньорічної вартості капіталу (K);

$KЗЛ$ – коефіцієнт загальної ліквідності – відношення середньорічної вартості оборотних активів (OA) до середньорічної величини поточних зобов'язань і забезпечень ($ПЗ$);

$\mathcal{U}^З$ – частка (коефіцієнт) поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі – відношення середньорічної величини поточних зобов'язань і забезпечень ($ПЗ$) до середньорічної вартості капіталу (K).

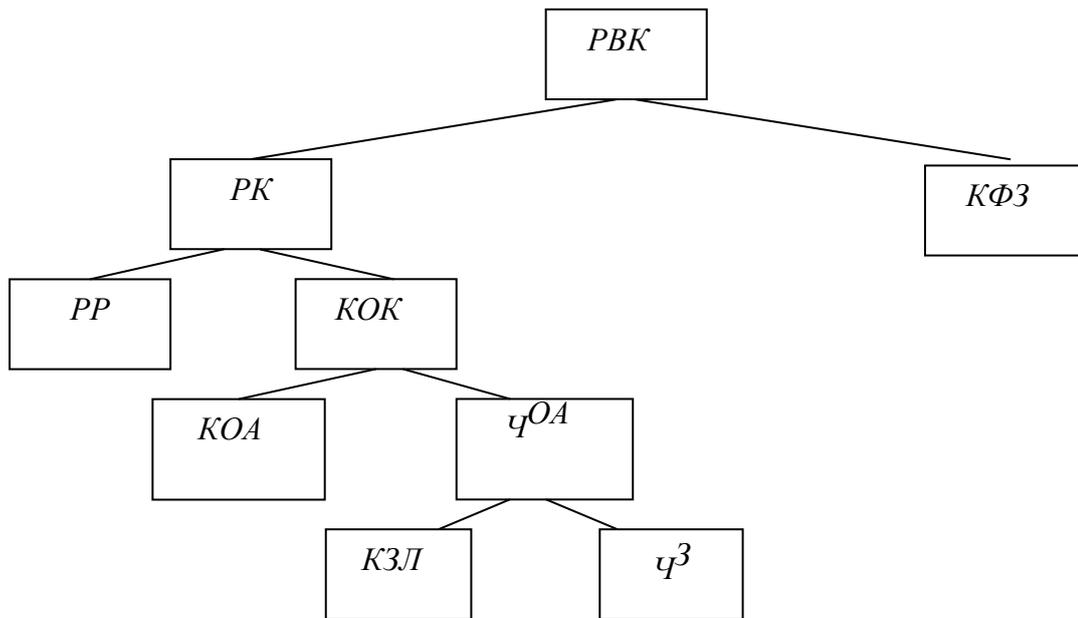

Рис. 3.1. Схема факторного аналізу загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу

Отже, на зміну показника загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу (PBK) впливають такі фактори:

- 1) рентабельність (збитковість) реалізації (PP);
- 2) коефіцієнт обертання оборотних активів ($КОА$);
- 3) коефіцієнт загальної ліквідності ($КЗЛ$);
- 4) частка поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі ($ЧЗ$);
- 5) коефіцієнт фінансової залежності ($КФЗ$).

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну показника загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу (табл. 3.3). Для розрахунків використаємо інформацію форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і форми № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за базовий і звітний роки.

Середньорічна вартість оборотних активів ($ОА$) – форма № 1: (ряд. 1195, гр.3+ряд. 1195, гр.4)÷2.

Середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень ($ПЗ$) – форма № 1: (ряд. 1695, гр.3+ряд. 1695, гр.4)÷2.

За даними табл. 3.3 розраховують умовні показники загальної

Таблиця 3.3

Вихідна інформація для факторного аналізу загальної рентабельності
(збитковості) власного капіталу ПП «Лубнимаш»

№ з/п	Показник	Умовне позначення	Базовий рік	Звітний рік	Відхилення (+,-)	
					абсолютне	відносне, %
А	Б	В	1	2	$3=2-1$	$4=3\div 1 \times 100$
1.	Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток), тис. грн	<i>ФР</i>	23880	16383	-7497	-31,39
2.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	<i>ЧД</i>	431761	416577	-15184	-3,52
3.	Середньорічна вартість капіталу, тис. грн	<i>К</i>	389100	377452	-11648	-2,99
4.	Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	<i>ВК</i>	62926,5	79209,5	16283	25,88
5.	Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	<i>ОА</i>	118405	117502,5	-902,5	-0,76
6.	Середньорічна величина поточних зобов'язань і забезпечень, тис. грн	<i>ПЗ</i>	64133	51780,5	-12352,5	-19,26
7.	Загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу, % (п.1÷п.4×100)	<i>РВК</i>	37,94	20,68	-17,26	х
8.	Рентабельність (збитковість) реалізації, % (п.1÷п.2×100)	<i>РР</i>	5,53	3,93	-1,6	х
9.	Коефіцієнт обертання оборотних активів (п.2÷п.5)	<i>КОА</i>	3,64	3,54	-0,1	-2,75
10.	Коефіцієнт загальної ліквідності (п.5÷п.6)	<i>КЗЛ</i>	1,85	2,27	0,42	22,70
11.	Частка (коефіцієнт) поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі (п.6÷п.3)	<i>Ч^з</i>	0,16	0,138	-0,022	-13,75
12.	Коефіцієнт фінансової залежності (п.3÷п.4)	<i>КФЗ</i>	6,18	4,76	-1,42	-22,98

рентабельності (збитковості) власного капіталу, %:

$$РВК_{ум1} = РР_1 \times КОА_0 \times КЗЛ_0 \times Ч_0^3 \times КФЗ_0, \quad (3.8)$$

$$РВК_{ум1} = 3,93 \times 3,64 \times 1,85 \times 0,16 \times 6,18 = 14,14$$

$$РВК_{ум2} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_0 \times Ч_0^3 \times КФЗ_0, \quad (3.9)$$

$$РВК_{ум2} = 3,93 \times 3,54 \times 1,85 \times 0,16 \times 6,18 = 13,75$$

$$РВК_{ум3} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_1 \times Ч_0^3 \times КФЗ_0, \quad (3.10)$$

$$РВК_{ум3} = 3,93 \times 3,54 \times 2,27 \times 0,16 \times 6,18 = 16,88$$

$$РВК_{ум4} = РР_1 \times КОА_1 \times КЗЛ_1 \times Ч_1^3 \times КФЗ_0, \quad (3.11)$$

$$РВК_{ум4} = 3,93 \times 3,54 \times 2,27 \times 0,138 \times 6,18 = 14,56$$

Тоді загальна зміна (+,-) загальної рентабельності (збитковості) власного капіталу, в. п.:

$$\Delta РВК = РВК_1 - РВК_0, \quad (3.12)$$

$$\Delta РВК = 20,68 - 37,94 = -17,26$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) рентабельності (збитковості) реалізації:

$$\Delta РВК_{pp} = РВК_{ум1} - РВК_0, \quad (3.13)$$

$$\Delta РВК_{pp} = 14,14 - 37,94 = -23,8$$

2) коефіцієнта обертання оборотних активів:

$$\Delta РВК_{коа} = РВК_{ум2} - РВК_{ум1}, \quad (3.14)$$

$$\Delta РВК_{коа} = 13,75 - 14,14 = -0,39$$

3) коефіцієнта загальної ліквідності:

$$\Delta РВК_{кзл} = РВК_{ум3} - РВК_{ум2}, \quad (3.15)$$

$$\Delta РВК_{кзл} = 16,88 - 13,75 = 3,13$$

4) частки (коефіцієнта) поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі:

$$\Delta \text{РВК}_{\text{чз}} = \text{РВК}_{\text{ум4}} - \text{РВК}_{\text{ум3}}, \quad (3.16)$$

$$\Delta \text{РВК}_{\text{чз}} = 14,56 - 16,88 = -2,32$$

5) коефіцієнта фінансової залежності:

$$\Delta \text{РВК}_{\text{кфз}} = \text{РВК}_1 - \text{РВК}_{\text{ум4}}, \quad (3.17)$$

$$\Delta \text{РВК}_{\text{кфз}} = 20,68 - 14,56 = 6,12$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta \text{РВК} = \Delta \text{РВК}_{\text{пр}} + \Delta \text{РВК}_{\text{коа}} + \Delta \text{РВК}_{\text{кзл}} + \Delta \text{РВК}_{\text{чз}} + \Delta \text{РВК}_{\text{кфз}}, \quad (3.18)$$

$$\Delta \text{РВК} = -23,8 - 0,39 + 3,13 - 2,32 + 6,12 = -17,26$$

Загальна рентабельність власного капіталу знизилась з 37,94 % у базовому році до 20,68 % у звітному, тобто на 17,26 в. п. Негативно вплинули на зміну результативного показника три фактори. За рахунок зниження рентабельності реалізації на 1,6 в. п. та скорочення коефіцієнтів обертання оборотних активів на 0,1 (2,75 %) і загальна рентабельність власного капіталу скоротилась відповідно на 23,8, 0,9, 2,32 в. п.

Зростання коефіцієнту загальної ліквідності у капіталі на 0,42 і коефіцієнту фінансової залежності зумовило зростання загальної рентабельності власного капіталу відповідно на 3,13 і 6,12 в. п. Таким чином, негативний вплив на зменшення показника загальної рентабельності власного капіталу мало скорочення частки поточних зобов'язань і забезпечень у капіталі (основний фактор) і зниження коефіцієнта фінансової залежності.

За результатами факторного аналізу показників рентабельності підприємства розробляють заходи, за допомогою яких можна уникнути негативних тенденцій у їх динаміці.

Заходи щодо уникнення негативних тенденцій у динаміці показників
рентабельності ПП «Лубнимаш»

Негативна тенденція	Фактор	Заходи
Зниження рентабельності продукції (продажу)	Зниження середньої ціни реалізації	<ul style="list-style-type: none"> ✓ перегляд принципів ціноутворення; ✓ розроблення ефективних заходів маркетингової політики; ✓ вдосконалення асортименту продукції; ✓ поліпшення якості продукції
	Підвищення собівартості	<ul style="list-style-type: none"> ✓ аналіз собівартості видів продукції та можливостей удосконалення номенклатури; ✓ встановлення найбільш вагомих статей у структурі собівартості та визначення їх впливу на зміну загального показника; ✓ розрахунок точки беззбитковості на основі поділу витрат на змінні та постійні
Зниження загальної рентабельності сукупного капіталу	Зниження рентабельності реалізації	<ul style="list-style-type: none"> ✓ наведені заходи, спрямовані на недопущення зниження рентабельності продажу продукції
	Уповільнення оборотності капіталу	<ul style="list-style-type: none"> ✓ продаж або списання непотрібних основних виробничих засобів; ✓ зменшення дебіторської заборгованості; ✓ зменшення понаднормативних запасів сировини, матеріалів, палива тощо

В ході проведеного аналізу було виявлено, що за період 2018-2020 рр. ПП «Лубнимаш» рівень рентабельності показників, що базуються на витратному підході; показників, що базуються на дохідному підході, тобто характеризують прибутковість продажу; показників, в основі яких ресурсний підхід мають тенденцію до зниження.

Факторний аналіз рівня рентабельності сукупного та валового капіталу також показав, що дані показники мають тенденцію до зниження. На ПП «Лубнимаш» запропоновано впровадження ряду заходів для покращення у динаміці показників рентабельності.

ВИСНОВКИ

В роботі було розглянуто теоретичні аспекти рентабельності підприємства, а також було здійснено аналіз резервів його збільшення та розроблено заходи, що сприятимуть підвищенню рівня рентабельності підприємства.

Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції, всіх форм інвестування, служить джерелом сплати податків. Враховуючи значення прибутку, вся діяльність підприємства спрямована на те, щоб забезпечити зростання його величини або принаймні стабілізувати її на певному рівні. Тому основний принцип діяльності підприємства (фірми) складається в прагненні до максимізації прибутку. Саме процеси планування прибутку дають змогу підприємствам досягти поставлених цілей.

Прибуток оцінює ступень досягнення кінцевої мети діяльності підприємства. На формування прибутку впливають об'єктивні процеси, які відбуваються в суспільстві, у сфері виробництва й розподілу валового внутрішнього продукту. Водночас прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємства. Прибуток відбиває її результати і зазнає впливу багатьох чинників. Є певні особливості у формуванні прибутку підприємств залежно від сфери їхньої діяльності, галузі господарства, форми власності, розвиненості ринкових відносин.

Специфіка завдань, що стоять перед кожним підприємством, відмінність зовнішніх і внутрішніх умов їх господарської діяльності не дозволяють виробити єдину модель формування та розподілу прибутку, яка б мала універсальний характер. Тому основу механізму розподілу та використання прибутку конкретного підприємства складає аналіз і облік у процесі цього розподілу окремих факторів, які пов'язують цей процес з поточною та майбутньою господарською діяльністю підприємства.

В першому розділі було розкрито питання сутності та значення поняття рентабельності діяльності підприємства, розглянуто основні показники та методи оцінки. В результаті роботи було опрацьовано багато інформаційних джерел та книжок таких відомих економістів як: М.Д. Білик, І.О. Бланка, Р.А. Слав`юк, А.М. Поддєрьогіна, Н.М. Цал-Цалко, О. В. Кирилова, К. В. Ізмайлова, О. Е. Ширягіна, М. Г. Чумаченка.

В другому розділі було проведено аналіз фінансово-економічного стану підприємства протягом 2018–2020 рр. який показав, що необоротні та оборотні активи практично врівноважені, що є добре як для даної галузі бізнесу. Необоротні активи є меншими за оборотні, основну частку яких займають запаси. Більшість оборотних активів – це дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги та запаси. З одного боку, це говорить про те, що підприємство надає відстрочку платежу та впевнене у своїх дебіторах. З іншого, великий обсяг даної заборгованості є негативним явищем, оскільки її тривале неповернення зумовлює виникнення сумнівної або безнадійної дебіторської заборгованості, що списується і є не виплаченою. Як наслідок, організація не ефективно надає відстрочку платежу грошових коштів в борг та є в збитку. Варто зазначити, що даний суб'єкт господарювання має проблеми з готівковими коштами, а саме з їх недостатністю як для оптової торгівлі послугами, тим самим втрачає мобільність розрахунку з кредиторами.

Щодо пасивів можна сказати, що їх більшість складають поточні зобов'язання та власний капітал. Протягом аналізованих років організація не має довгострокових зобов'язань. Позитивом є те, що з часом власний капітал збільшується, а короткострокові зобов'язання зменшуються.

Даний суб'єкт господарювання в принципі ефективно використовує власні основні засоби. Більшість показників знаходяться в нормі протягом усього аналізованого періоду. Проте, їх рентабельність зменшувалася з кожним роком. Якщо брати до уваги позичковий капітал підприємства, то можна сказати, що дебіторська та кредиторська заборгованість знаходяться майже на

одному рівні, що є добре. Основні їх частки складає заборгованість за товари, роботи та послуги, що й не дивно як для підприємства даної галузі.

ПП «Лубнимаш» не має фінансової стійкості, оскільки більшість показників, що її характеризують не перевищують норми. Підприємство знаходиться в не кризовому становищі фінансової стійкості. Бо наявні грошові кошти та дебіторська заборгованість покривають короткострокові запозичення, що дуже позитивно впливає на його діяльність.

Баланс не є ліквідним, як і організація в цілому. Причиною цього є відність нерівностей активів з пасивами. Так, 2 і 3 нерівність є правильною, що свідчить про платоспроможність в найближчий час і в середньостроковій перспективі. ПП «Лубнимаш» є платоспроможним підприємством, оскільки більшість показників, які характеризують дану фінансову категорію, відповідають нормам. Організація не має від'ємного власного оборотного капіталу, що свідчить про можливість погашення своїх зобов'язань наявними оборотними коштами.

З діловою активністю у підприємства теж проблеми. Періоди погашення заборгованостей не є довгими. Як наслідок, воно має досить тривалі операційний та фінансовий цикли, що ускладнює стабільність діяльності. Стосовно факторного аналізу власних оборотних коштів, можна сказати, що більший вплив на їх сповільнення оборотності має зміна середньорічних залишків сумарної величини оборотних активів підприємства.

На завершальному етапі роботи було здійснено аналіз показників рентабельності ПП «Лубнимаш» за 2018-2020 рр., який показав що, підприємство прибуткове, але за 2015-2017 рік маємо тенденцію до суттєвого зниження рівня прибутковості підприємства. Далі здійснено оцінку факторів впливу на показники рентабельності, який показав, що основним фактором впливу на зниження рентабельності діяльності підприємства є скорочення розміру прибутку у 2019-2020 роках і основним завданням є впровадження заходів направлених на підвищення прибутковості і стабілізації фінансового стану ПП «Лубнимаш».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бержанір І. А. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства / І. А. Бержанір, Н. І. Гвоздєй, Ю. В. Улянич // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2015. - № 1(2). - С. 58-62.
2. Елисеенко К.А. Теоретико-методические аспекты выявления резервов роста рентабельности / Елисеенко К.А. // Экономика и управление: новые вызовы и перспективы - 2013 - № 4 - с. 153-156.
3. Руда Р.В. Аналіз ефективної діяльності підприємства: необхідність та методика / Руда Р.В. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу - № 4 (20) - 2012 - С.109 – 111
4. Зінченко О.А. Визначення показників рентабельності на основі величини якості прибутку / О.А. Зінченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 28. – С. 150–155.
5. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз: [навч. посіб.] / Н.В. Тарасенко. – Львів: «Новий світ–2000», 2004. – 342 с.
6. Штангрет А.М. Статистика / А.М. Штангрет, О.І. Копилюк. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 232 с.
7. Економіка підприємства: Навчальний посібник для ВНЗ. — 5-те вид., стер. Рекомендовано МОН / Примак Т.О. — К., 2008.
8. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання / П.Я. Попович // 2-е вид., перераб. и доп. – Тернопіль: Економічна думка. – 2004. – 416 с.
9. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства: Підручник / М.Я. Коробов. – К.: Либідь 2009. – 67 с.
10. Бланк И.А. Управление активами / И.А.Бланк. – К.: НикаЦентр; Эльга, 2002. – 720 с.
11. Андреева Г. І. Економічний аналіз : навчально-методичний посібник. – К., «Знання», 2008.

12. Третяк О.Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств / О.Д. Третяк // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 98–103.
13. Чумаченко М.Г. Управління вартісно-ризиковими чинниками та часовими аспектами фінансування потреб у капіталі підприємства / М.Г. Чумаченко // Фінанси підприємств. – 2007. – № 3. – С. 119–124.
14. Туріянська М.М. Прибуток – важливе внутрішнє джерело / М.М. Туріянська // Вісник ДонДУЕТ. – 2006. – № 3. – С. 27–29.
15. Блонська В.І. Стратегічне управління прибутком підприємства / В.І. Блонська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 89–92.
16. Бондар А.В. Удосконалення управління фінансовою діяльністю на підприємстві / А.В. Бондар // Економічний вісник НГУ. – 2004. – № 1. – С. 65–73.
17. Верхоглядова Н.І. Зміст та значення прибутку як головної рушійної сили ринкової економіки / Н.І. Верхоглядова // Економічний простір. – 2010. – № 21. – С. 312–320.
18. Долгоруков Ю.А. Управління ефективністю використання обігових коштів у промисловості / Ю.А. Долгоруков // Фінанси України. – 2006. – № 11. – С. 103–105.
19. Каминський П. Д. Прибуток та рентабельність як показники ефективності діяльності підприємства / П. Д. Каминський // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. - 2016. - № 64. - С. 160-167.
20. Свірідова С. С. Оцінка факторів впливу на рентабельність підприємства / С. С. Свірідова, О. О. Пожар // Молодий вчений. - 2014. - № 11(14). - С. 93-96.
21. Баліцька В. В. Рентабельність діяльності підприємств: вплив на формування прибутку для оподаткування / В. В. Баліцька, О. В. Короткевич // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 4. - С. 91-97.

22. Масленников В.Н. Экономические методы определения рентабельности в промышленности: Вопросы методологии рентабельности / В.Н. Масленников, В.М. Афремов. – М.: Финансы и статистика, 1975.
23. Короткевич О. В. Рентабельність господарської діяльності підприємств. //Економіка і прогнозування. – 2012. – №3. – С. 61-69.
24. Горлачук В.В. Економіка підприємства: навч. посібник / В.В. Горлачук, І.Г. Яненкова. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 344 с.
25. Пасхавер Б. Й. Прибутковість і рентабельність сільськогосподарських підприємств у інфляційному процесі / Б. Й. Пасхавер // Економіка і прогнозування. - 2016. - № 3. - С. 66-76.
26. Корбутяк А. Г. Особливості планування рівня рентабельності вітчизняних підприємств у сучасних умовах / А. Г. Корбутяк, Н. Я. Сокровольська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2017. - Вип. 16(1). - С. 153-157.
27. Чемчикаленко Р. А. Напрями підвищення ефективності управління рентабельністю підприємства (на прикладі підприємств торгівлі) / Р. А. Чемчикаленко, А. А. Смолякова // Інфраструктура ринку. - 2019. - Вип. 33. - С. 329-334.
28. Логвинова М. О. Рентабельність сільського господарства Харківської області як показник його економічної ефективності / М. О. Логвинова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки. - 2018. - Вип. 8. - С. 84-91.
29. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. – Полтава :ПДАА, 2016. – 430 с.
30. Моделирование показателей рентабельности и их взаимосвязи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://humeur.ru/page/modelirovanie-pokazatelej-rentabelnosti-i-ih-vzaimosvjazi>.

31. Бочаров В.В. Финансовый анализ / В.В. Бочаров. – СПб.: Питер, 2007. – 240 с.
32. Костирко Р. О. Оцінка потенціалу прибутковості підприємства для прийняття управлінських рішень / Р. О. Костирко // Економічні науки. – 2014. № 4. – С. 85-91.
33. Кирилова О. В. Теоритичні засади управління рентабельністю підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/76142.doc.htm. – 10.02.2014. – Назва з екрану.
34. Довбня С. Б. Методичні особливості показників рентабельності та розробка їх класифікації / С. Б. Довбня, О. Г. Пендик // Молодий вчений. - 2014. - № 5(1). - С. 94-97 .
35. Абрамова А. С. Методичні підходи до проведення факторного аналізу рентабельності підприємства / А. С. Абрамова, В. І. Антонюк // Молодий вчений. - 2017. - № 11. - С. 1086-1091.
36. Рзаєв Г. І. Показники рентабельності як аналітичні ознаки прояву ризику за умов невизначеності / Г. І. Рзаєв, Д. О. Драгочинська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2017. - № 5. - С. 73-77.
37. Лебедева А. М. Методичні аспекти аналізу рентабельності діяльності підприємства / А. М. Лебедева // Вісник Одеського національного університету. Економіка. - 2012. - Т. 17, Вип. 3-4. - С. 29-36.
38. Григораш Т. Ф. Оцінювання рентабельності власного капіталу підприємств України за видами економічної діяльності / Т. Ф. Григораш. // Ефективна економіка. - 2016. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_2_30.
39. Чорна О. Є. Моделі оцінки впливу внутрішніх факторів на рентабельність власного капіталу підприємств харчової галузі / О. Є. Чорна, Г. А. Шипіцина // Збірник наукових праць Черкаського державного

технологічного університету. Сер. : Економічні науки. - 2011. - Вип. 28(1). - С. 131-135.

40. Білошкурський М. В. Методологія оцінки ефективності господарської діяльності в антикризовому управлінні підприємствами: монографія. – Умань: Видавець «Сочінський», 2010. – 180 с.

41. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посібник для само-ст. вивч. дисц. / Белов М. А., Євдокимова Н. М., Москалюк В. Є. та ін за заг. ред. Москалика В. Є. — К.: КНЕУ, 2002.

42. Чернецкая Ю. А. Факторы повышения рентабельности собственного капитала / Ю. А. Чернецкая // Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 26-27 берез. 2010 р., ОНУ ім. І.І. Мечникова. – О., 2012. – С. 264-267.

43. Чернецька Ю. А. Модель рентабельності власного капіталу підприємства / Ю. А. Чернецька // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали першої міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 18-19 жовт. 2012 р.), ОНЕУ. – О. : Атлант, 2012. – Т. 2. – С. 477-478.

44. Томашевська О. А. Щодо рентабельності виробництва продукції рослинництва в умовах сьогодення / О. А. Томашевська, А. О. Шихненко // Молодий вчений. - 2016. - № 9. - С. 81-84.

45. Тарасюк Г. М., Шваб Л. І. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. — Житомир: ЖДТУ, 2013.

46. Татарінова Г. В. Економічне обґрунтування підвищення рівня рентабельності підприємства / Г. В. Татарінова, К. В. Мельникова // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2016. - Т. 21, Вип. 6. - С. 114-117.

47. Коваленко О. В. Рентабельність виробництва та шляхи її підвищення / О. В. Коваленко, А. В. Шевченко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2017. - Вип. 5(1). - С. 144-148.

48. Мельник М. І. Аналіз рентабельності агрохолдингів України та резерви її підвищення / М. І. Мельник // Проблеми системного підходу в економіці. - 2017. - Вип. 5. - С. 117-124.

49. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=n0005626-06>.

50. Чернецька Ю. А. Детерміновані факторні моделі в управлінні рентабельністю власного капіталу підприємства / Ю. А. Чернецька // Інтеграційна система освіти, науки і виробництва в сучасному інформаційному просторі: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Тернопіль, 29-30 квіт. 2014 р. – Тернопіль : Крок, 2014. – С. 278-279.

51. Чернецька Ю. А. Аналіз чинників рентабельності власного капіталу підприємства / Ю. А. Чернецька // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики: матеріали другої міжнар. наук.-практ. конф., Одеса, 26-27 верес. 2013 р., ОНЕУ. – О.: Атлант, 2013. – С. 230-232.

52. Семенова О. М. Резерви підвищення рентабельності підприємства на основі факторного моделювання / О. М. Семенова, І. В. Серета // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки. - 2014. - № 1. - С. 162-167.

53. Польова О. Л. Вивчення резервів зниження собівартості продукції [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://intkonf.org/ken-polova-ol-vivchennya-rezerviv-znizhennya-sobivartosti-produktsiyi>. - 02.06.2014 – Назва з екрану.

54. Про затвердження Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій [Електронний ресурс] // Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0288-97>.

55. Янковой А. Г. Математико-статистические методы и модели в управлении предприятием / А. Г. Янковой. – О. : Ротапринт, 2014. – 250 с.

56. Янковой А. Г. Индексные модели факторного экономического анализа / А. Г. Янковой // Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем : стан, проблеми, перспективи : матер. 5-ої міжнар. наук.-практ. конф. 26-27 берез. 2010 р. – О. : ОНУ, 2010. – С. 272-277.

57. Янковий О. Г. Математичні методи факторного економічного аналізу на базі мультиплікативних моделей / О. Г. Янковий // Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем : стан, проблеми, перспективи : матер. 6-ої міжнар. наук.-практ. конф. 31 березня - 1 квітня 2011 р. – О. : ОНУ, 2011. – С. 217-221.

58. Янковий О. Г. Детерміновані моделі факторного економічного аналізу. Методологія статистичного забезпечення розвитку регіону: моногр. / за заг. ред. А. З. Підгорного. – О. : Атлант, 2012. – С. 125-143.

59. Офіційний сайт ПП «ЛЮБНИМАШ» / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.poe.pl.ua>

60. Господарський кодекс України від 1 січня 2004 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

61. Податковий кодекс України. № 2755–VI від 2 грудня 2010 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

62. Закон України «Про акціонерні товариства»: за станом на 31.01.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514-17Mpa&e=1&exi=%P1%E2%E0%E2%E3%E2%EB%E8%E9+%E1%E0%EE%B3%E2%E0%EB&x=3&y=5>.

63. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс] : Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>.

64. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
65. Гриньова В.М. Фінанси підприємств / В.М. Гриньова, О.В. Коюда. - Харків, Видавничий дім „ІНЖЕК”, 2004. – 267с.
66. Філімоненков, О. С. Фінанси підприємств: навч. посібн. / О.С. Філімоненков. – К. : Ніка–Центр, 2012. – 360 с.
67. Череп А. В. Економічний аналіз: навч. посіб. / А. В. Череп. – К.: Кондор, 2005. – 160 с.
68. Ширягіна О. Е. Методика аналізу фінансових результатів підприємства / О. Е. Ширягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 5. – С. 60-65.
69. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємства / О.В. Павловська // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 54–61.
70. Митрофанов Г.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Г.В.Митрофанов, Г.О. Кравченко, Н.С. Барабаш та ін.; За ред. проф. Г.В. Митрофанова. – К.: Київ. нац. торг.–екон. ун–т: 2007, – 301 с.
71. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : навч. підруч. для студ. вищ. навч. закладів / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : Центр учб. літ., 2008. – 566 с.Третяк О.Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств / О.Д. Третяк // Фінанси України (укр.). – 2010. – № 12. – С.95–103.
72. Ткаченко Н.В. Управління фінансовими ресурсами як фактор ефективності їх використання / Н.В. Ткаченко // Академічний огляд. – 2012. – № 2. – С. 40–45.
73. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень: моногр. / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Янкового. – О. : Атлант, 2010. – 389 с.
74. Бень Т.Г., Довбань С.Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 53-61.
75. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз: навч. підруч. для студ. вищ. навч. закладів / О. О. Шеремет. – Кондор-Київ, 2005. – 192 с.

76. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – Полтава: Полтав. ун-т спожив. кооперації України. - Центр навч. літ., 2007. – 488 с.
77. Бець М. П. Планування рентабельності виробництва / Бець М. П. // Економіка України. – 2012. – №2. – С. 40-45.
78. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: [підручник] / А.М. Поддєрьогін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 460 с. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підруч. для студ. вищ. навч. закладів / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учб. літ., 2008 – 392 с.
79. Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справ. пособие / Н. А. Русак, В. А. Русак. – М. : Высш. шк., 1997. – 309 с.
80. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Я. Базілінська. – К. : Центр учб. літ., 2009. – 328 с.
81. Шубіна С. В. Економічний аналіз: практикум / С. В. Шубіна, Ж. І. Торяник. – К. : Знання, 2008. – 230 с.
82. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник / Г.В. Савицкая.— М.: ИНФРА-М, 2007. — 512 с.
83. Орлов О. О. Планування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки: моногр. / О. О. Орлов, Є. Г. Рясних, Н. І. Гавловська. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 155 с.
84. Тарасенко Н. В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства: навчальний посібник / Н. В. Тарасенко ; Львівський банківський ін-т. – К. – Львів: [б. и.], 2000. – 456 с.
85. Третяк О. Д. Оцінка фінансового стану акціонерних товариств / О. Д. Третяк // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 98-103.
86. Роженцова О. В. Детерминированное моделирование и преобразование факторных систем при анализе рентабельности собственного капитала [Электронный ресурс] / О. В. Роженцова. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/bandurin/article/sbm02/15.shtml7printversion>.

87. Созанський Л.Й. Факторний аналіз рентабельності капіталу будівельних підприємств України // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 15. – С. 53 – 56.
88. Андрійчук Р.В. Методичні підходи до аналізу рентабельності та безбитковості виробництва продукції й оптимізації її асортименту / Р.В. Андрійчук // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 133 – 140.
89. Танцюра М.Ю. Стратегія забезпечення рентабельності підприємства / М.Ю. Танцюра, Д.Л. Шихмамбетова // Економіка Крима – 2012. – № 2 (39). – С. 113–116.
90. Блонська В. І. Стратегічне управління прибутком підприємства / В. І. Блонська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 89-92.
91. Грабовецький Б. Є. Виробничі функції: теорія, побудова, використання в управлінні виробництвом. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 137 с.
92. Ратушна О. П. Теоретичні основи розрахунку точки безбитковості / О. П. Ратушна // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – № 3 (53). – Ч. 3. – С. 87–89.